

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra jazyků

Bakalářská práce

**Rozvoj regionu Vysočina z hlediska zápisu památek
do Seznamu UNESCO**

Karolína Šušková

© 2023 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Karolína Šušková

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Rozvoj regionu Vysočina z hlediska zápisu památek do seznamu UNESCO

Název anglicky

Development of the region Vysočina in terms of inscription of monuments on the UNESCO list

Cíle práce

Cílem bakalářské práce je zhodnotit, zda zápis kulturních památek do Seznamu světového dědictví UNESCO ovlivnil rozvoj regionu Vysočina v České republice, s vyhodnocením pozitivních a negativních dopadů. Dílčím cílem je zhodnotit změny a rozvoj cestovního ruchu a s tím související dodavatelské služby a ekonomické změny ve městě Telč a v okresních městech Žďáru nad Sázavou a Třebíči.

Metodika

Bakalářská práce bude rozdělena na část teoretickou a analytickou. Teoretická část se bude v závislosti na cíli práce zabývat obecnou charakteristikou cestovního ruchu v regionu Vysočina (Telč, Žďár nad Sázavou, Třebíč) formou literární rešerše.

V analytické části budou zpracovány výsledky kvalitativního i kvantitativního šetření. Šetření bude probíhat pomocí polostrukturovaných rozhovorů s představiteli vybraných měst a pomocí dotazníků s obyvateli vybrané oblasti. Zároveň budou vyhodnocována podkladová data z ČSÚ, z krajské centrály cestovního ruchu Vysočina Tourism, odboru památkové péče Ministerstva kultury, Krajského úřadu Vysočina a společnosti Koruna Vysočiny z.s. (zapsaný spolek).

Podrobněji se bude práce věnovat městu Žďár nad Sázavou. Bude zkoumán rozvoj cestovního ruchu v posledních 5 letech, jeho vliv na ekonomický rozvoj lokality a dopad na přilehlé okolí.

Teoretická východiska budou zpracována na základě metody sekundárního sběru data, deskripce a komparace. V analytické části bude využita metoda analýzy dokumentů.

Doporučený rozsah práce

30-40 stran

Klíčová slova

cestovní ruch, kulturní památky, regionální rozvoj, region Vysočina, Telč, Třebíč, UNESCO, Žďár nad Sázavou

Doporučené zdroje informací

- BERÁNEK, J. *Ekonomika cestovního ruchu*. Praha: mag CONSULTING, 2013, 295 s. ISBN 978-80-86724-46-1.
- DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Vyd. 5. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021, 372 s. ISBN 978-80-246-5053-1.
- HESKOVÁ, M. *Cestovní ruch : pro vyšší odborné školy a vysoké školy*. Praha: Fortuna, 2006, 216 s. ISBN 80-7168-948-3.
- JAROLÍMKOVÁ, L. *Atraktivita a produkty cestovního ruchu*. Vyd. 1. Praha: University Books, 2017, 124 s. ISBN 978-80-906926-2-6.
- KROB, M. *Památky UNESCO, Kvarta Praha*, 2007, 95 s. ISBN 978-80-86326-54-2.
- KUČOVÁ, V. *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO, NPÚ*, 2009, 196 s. ISBN 978-80-87104-52-1.
- NOVOTNÁ, H. – ŠPAČEK, O. – ŠŤOVÍČKOVÁ, M. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019, 496 s. ISBN 978-80-7571-025-3.
- PETRO, J. *České klenoty UNESCO*. Brno: CPress, 2018, 152 s. ISBN 978-80-264-1862-7.
- ŠUSTR, M. – , LOPAUER, M. – MIKULE, S. *Žďár nad Sázavou včera a dnes*. Polnička: Tváře, 2021, 196 s. ISBN 978-80-88041-53-5.
- WOKOUN, R. *Regionální rozvoj : východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. Praha: Linde, 2008, 456 s. ISBN 978-80-7201-699-0.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

PhDr. Alena Drebitková Malá, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra jazyků

Elektronicky schváleno dne 4. 6. 2022

PhDr. Mgr. Lenka Kučírková, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 27. 10. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 07. 03. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Rozvoj regionu Vysočina z hlediska zápisu památek do Seznamu UNESCO" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.3.2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala PhDr. Aleně Drebitkové Malé, Ph.D., za odborné vedení mé bakalářské práce, trpělivost a cenné rady. Děkuji tímto i respondentům za poskytnutí rozhovorů. Mgr. Renatě Kuprové za zajímavé postřehy a smysluplné podněty, a své matce za kritický pohled a dohled nad zpracováním.

Rozvoj regionu Vysočina z hlediska zápisu památek do Seznamu UNESCO

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá rozvojem regionu Vysočina z hlediska zápisu památek do Seznamu UNESCO. Cílem práce je zjistit, zda zápis památek do Seznamu UNESCO měl vliv na rozvoj regionu Vysočina, především v oblasti cestovního ruchu, ve městech Telč, Třebíč, Žďár nad Sázavou.

K vyhodnocení dat jsou použity údaje z Českého statistického úřadu, ze státní příspěvkové organizace CzechTourism nebo z krajské centrály cestovního ruchu Vysočina Tourism. Prostřednictvím e-mailové a telefonické komunikace se zástupci městských samospráv a s kastelánkou poutního kostela sv. Jana na Zelené hoře, je proveden kvalitativní výzkum.

Z informací získaných od respondentů bylo zjištěno, že rozvoj cestovního ruchu v regionu Vysočina proběhl bezprostředně po zápisu památky na Seznam UNESCO. A jeho rozvoj, včetně dalšího balíčku služeb, který souvisí s cestovním ruchem pokračuje.

Klíčová slova: cestovní ruch, kulturní památky, regionální rozvoj, region Vysočina, Telč, Třebíč, UNESCO, Žďár nad Sázavou

Development of the region Vysočina in terms of inscription of the monuments on the UNESCO list

Abstract

This bachelor thesis focuses on the development of the Vysočina region in terms of the listing of monuments on the UNESCO World Heritage List. The aim of the thesis is to determine whether the listing of monuments on the UNESCO World Heritage List had an impact on the development of the Vysočina region, particularly in the field of tourism in the cities of Telč, Třebíč, and Žďár nad Sázavou.

Data for evaluation are obtained from the Czech Statistical Office, the state-funded organization CzechTourism, and the regional tourism center Vysočina Tourism. A qualitative research is conducted through email and telephone communication with representatives of municipal authorities and the custodian of the pilgrimage church of St. John on Zelená hora.

From the information obtained from the respondents, it was found that the development of tourism in the Vysočina region took place immediately after the monument was listed on the UNESCO World Heritage List. Its development, including further package services related to tourism, continues.

Keywords: tourism, cultural monuments, regional development, Vysočina region, Telč, Třebíč, UNESCO, Žďár and Sázavou

Obsah

1	Úvod	10
2	Cíl práce a metodika	11
3	Teoretická východiska	12
3.1	Charakteristika a vymezení cestovního ruchu	12
3.1.1	Rozdělení cestovního ruchu	14
3.1.2	Druhy cestovního ruchu	15
3.1.3	Základní formy cestovního ruchu:.....	20
3.2	Vznik a vývoj organizace UNESCO	22
3.2.1	Orgány UNESCO	23
3.2.2	UNESCO V ČR.....	24
3.3	Charakteristika regionu	25
3.3.1	Regiony v ČR	27
3.3.2	Regionální rozvoj	30
4	Vlastní práce	32
4.1	Vývoj cestovního ruchu v České republice	32
4.2	Vývoj cestovního ruchu v regionech České republiky	33
4.3	Charakteristika Kraje Vysočina	35
4.4	Vývoj cestovního ruchu v regionu Vysočina.....	37
4.5	Vývoj počtu hromadných ubytovacích zařízení v Kraji Vysočina	39
4.6	Počty hostů v hromadných ubytovacích zařízeních v Kraji Vysočina	41
4.7	Návštěvnost turistických cílů na Vysočině za rok 2021	42
4.8	Návštěvnost památek UNESCO na Vysočině	44
4.9	Ekonomické ukazatele	45
4.10	Město Telč	50
4.11	Město Třebíč	51
4.11.1	Bazilika sv. Prokopa.....	53
4.11.2	Židovská čtvrť	53
4.11.3	Židovský hřbitov	54
4.12	Město Žďár nad Sázavou	55
4.12.1	Okres Žďár nad Sázavou	57
4.13	Atraktivita města Žďár nad Sázavou	58
4.14	Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře.....	61
5	Výsledky a diskuse	63

5.1	Shrnutí výsledků z provedených rozhovorů	64
6	Závěr	66
7	Seznam použitých zdrojů	67
7.1	Seznam literatury	67
7.2	Seznam internetových zdrojů.....	68
8	Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk	75
8.1	Seznam tabulek	75
8.2	Seznam grafů	75
Přílohy		76
8.3	Rozhovor s představiteli městských úřadů	76
8.4	Rozhovor s kastelánkou poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáře nad Sázavou.....	81

1 Úvod

Bakalářská práce se nazývá „Rozvoj regionu z hlediska zápisu památek na Seznam UNESCO“. Zabývá se konkrétně regionem Vysočina, a to prohlášenými památkovými lokalitami – městy Telč, Třebíč a podrobněji Žďárem nad Sázavou, vzhledem k osobním vazbám autora.

V regionu Vysočina¹ se nachází tři památky z celkového počtu šestnácti hmotných památek, které jsou zapsány v Seznamu UNESCO v České republice, a to historické centrum města Telč; Židovská čtvrť, židovský hřbitov a bazilika sv. Prokopa v Třebíči; poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáře nad Sázavou.

Regionální rozvoj je důležitým aspektem pro rozvoj samostatných obcí, podnikatelských subjektů a především státu, což má v konečném důsledku vliv na HDP České republiky.

Kraj Vysočina celkově disponuje velkým množstvím kulturních a historických objektů, turistických cílů a přírodních lokalit. Nabízí bohatou síť cyklostezek a lyžařských tratí. I přesto, že nabídka kraje Vysočina k návštěvě je lákavá a pestrá, dopravní spojení optimální, poskytované služby široké, obsazuje region dle statistických údajů spíše zadní místa žebříčku návštěvnosti krajů České republiky.

¹ Pojem region a kraj je užíván v souladu s jejich využitím Českého statistického úřadu

2 Cíl práce a metodika

Hlavním cílem bakalářské práce je zhodnotit, zda zápis kulturních památek do Seznamu světového dědictví UNESCO ovlivnil rozvoj regionu Vysočina v České republice, s vyhodnocením pozitivních a negativních dopadů. Dílčím cílem je zhodnotit změny a rozvoj cestovního ruchu a s tím související dodavatelské služby a ekonomické změny ve městě Telč a v okresních městech Žďáru nad Sázavou a Třebíči.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a analytickou. Teoretická část se v závislosti na cíli práce zabývá obecnou charakteristikou cestovního ruchu v regionu Vysočina (Telč, Žďár nad Sázavou, Třebíč) formou literární rešerše.

V analytické části jsou zpracovány výsledky kvalitativního šetření. Šetření probíhalo pomocí polostrukturovaných rozhovorů s představiteli městských úřadů vybraných měst. Zároveň jsou zde vyhodnocována podkladová data z Českého statistického úřadu (dále jen ČSÚ), z krajské centrály cestovního ruchu Vysočina Tourism, odboru památkové péče Ministerstva kultury, Krajského úřadu Vysočina a společnosti Koruna z.s. (zapsaný spolek).

Podrobněji se práce věnuje městu Žďár nad Sázavou. Je zkoumán rozvoj cestovního ruchu v posledních pěti letech, jeho vliv na ekonomický rozvoj lokality a dopad na přilehlé okolí.

Teoretická východiska jsou zpracována na základě metody sekundárního sběru dat, deskripce a komparace.

3 Teoretická východiska

3.1 Charakteristika a vymezení cestovního ruchu

Cestování je charakterizováno především přemísťováním jednotlivců, skupin osob podle zájmů a cílů, celých expedic, včetně vojenských a migrantů. Pro některé národy (především kočovné kmeny) se cestování stalo způsobem života, ustáleným před stoletími a vyvolaným klimatickými zvláštnostmi v místě jejich působiště.²

Člověk, který cestuje se označuje pojmem „cestující“. Cestování a cestovní ruch jsou chápány jako dva související pojmy, které charakterizují určitý životní styl člověka.

Cestovní ruch na rozdíl od pojmu cestování je daleko obsáhlejší. Obecně lze říct, že cestovní ruch je jevem masovým a je spojen s poskytováním specifických služeb, a to ubytováním, stravováním, dopravou a jiným.³

Rozvoj cestování je spjat s počátkem obchodních, objevitelských a kolonizačních cest do zámoří, ve 13. století. Jedním z prvních známých cestovatelů byl italský kupec Marco Polo z Benátek, z jeho doby pochází řada významných cestopisů a map tehdy známého světa. Od poloviny 16. století jsou již doloženy případy, kdy obyvatelé severní Evropy jezdili za účelem léčby do lázní, do známých studijních center Itálie a k památkám velkých civilizací do jižní Evropy. Tehdy bylo cestování výsadou šlechticů a diplomatů.⁴

Ve 20. století se cestovní ruch začal týkat více obyvatel, protože došlo ke svobodě pobytu a pohybu, lidé měli volný čas a dostatek volných finančních prostředků na uspokojení zbytných potřeb („zbytná potřeba – je ta, co pro člověka není životně důležitá, např. cestování, návštěva kina, koncertu“). Mezi dvěma světovými válkami vznikala různá ochranná opatření, s tím docházelo i k omezení mezinárodních vztahů, cestovní ruch byl omezen, a to i vzhledem k hospodářské krizi ve 30. letech. Nové předpoklady přinesl až rozvoj dopravy, kromě letního cestovního ruchu se začal rozvíjet i ten zimní, a to především v Rakousku a ve Švýcarsku.

² BERÁNEK, J. *Ekonomika cestovního ruchu*. Praha: mag CONSULTING, 2013. ISBN 978-80-86724-46-1 Str. 9

³ KOTÍKOVÁ, Halina. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4603-6. Str. 83

⁴ HESKOVÁ, Marie. *Cestovní ruch pro vyšší odborné a vysoké školy*. Praha: Fortuna. 2006. ISBN 8071689483 Str. 38

Po druhé světové válce se finanční situace lidí zlepšila natolik, že mohli vynakládat prostředky na odpočinek a krátkodobé cestování za účelem relaxace.⁵

UNWTO (United Nations World Tourism Organization) Světová organizace cestovního ruchu OSN, se sídlem v Madridu, vznikla v roce 1975, zahrnuje 159 členských států, včetně České republiky, včetně 500 přidružených států“ hraje hlavní a rozhodující roli v podpoře vývoje zodpovědného, udržitelného a dostupného cestovního ruchu, a především je zaměřena na zájmy vyvíjejících se zemí třetího světa. Tato organizace cestovních ruchů definovala jako „činnost osoby cestující na přechodnou dobu do místa ležícího mimo její běžné prostředí, a to na dobu kratší, než je stanovena, přičemž hlavní účel cesty je jiný než vykonávání činnosti v navštíveném místě.“⁶ Cestovní ruch je jednou z nejsvobodnějších lidských činností. Je největším pohybem lidské populace za rekreací, poznáváním a naplněním vlastních snů, se získáním nezapomenutelných okamžiků a zážitků, a také poznáním sama sebe. Souvisí s volným časem, a tedy odpočinkem, nelze však opomenout, že účastníky cestovního ruchu jsou i zaměstnanci na služebních cestách, a také chataři a chalupáři. Často je označován i jinými pojmy, např. zotavení, rekreace, turistika apod., které nebývají synonymem k pojmu cestovních ruchů, ani pokud jsou provozovány ve volném čase a mimo místo trvalého bydliště. K nejvíce používanému synonymu cestovního ruchu patří pojem turismus, který je využíván téměř ve všech zemích.⁷

Slova túra, turismus atd. jsou odvozena od řeckého slova tornos, kterým se označoval nástroj kruhového tvaru. Z tornos vzniklo latinské tornare = zakulatit, kroužit a dále anglické a francouzské tour, které také přešlo do němčiny. Teprve po prusko-francouzské válce (1870/1871) bylo v Německu jako výraz odporu ke všemu francouzskému slovo Tour postupně nahrazováno slovem Reise. Podstatné u slova tour tedy je, že se jedná o krouživý pohyb, o návrat do výchozího bodu. Túra je každá cesta z výchozího bodu do jiného bodu, určitý pobyt v tomto bodě a návrat do původního bodu a turista je ten, kdo koná túry.

⁵ HESKOVÁ, Marie. *Cestovní ruch pro vyšší odborné a vysoké školy*. Praha: Fortuna. 2006. ISBN 80-7168-948-3 Str. 44-45

⁶ PALATKOVÁ, Monika, ZICHOVÁ Jitka. *Ekonomika turismu: turismus České republiky. 2., aktualiz. a rozš. vyd.* Praha: Grada. 2013. ISBN 978-80-247-3643-3 Str. 45

⁷ HESKOVÁ, Marie. *Cestovní ruch pro vyšší odborné a vysoké školy*. Praha: Fortuna. 2006. ISBN 80-7168-948-3 Str. 10

Je naprosto lhostejné, jak je túra náročná nebo v jakém prostředí probíhá. Oproti tomu význam slova Reise, je slovo cesta méně přesné a znamená pouze pohyb směrem pryč.

Je ho možno použít jak pro cesty s návratem, tak i pro jednosměrné cesty, např. emigraci.⁸

Mezinárodní cestovní ruch je součástí spotřeby a způsobu života ve vyspělých zemích. Zaměstnává přes 100 milionů osob a zaujímá 25 až 30 % všech světových služeb.⁹ Přispívá k růstu zaměstnanosti, k využívání kapacity ubytovacích a restauračních zařízení, k pořádání kulturních i sportovních akcí.

Je charakteristický svojí sezónností, související hlavně s volbou vhodného období pro dovolenou, s ohledem na počasí. Cena nabízených produktů je v sezónnosti výrazně ovlivněna, obecně lze říci, že cena zboží klesá s jeho nabízeným množstvím. Tzv. first minute a last minute nabídky bývají cenově přijatelnější. Trh cestovního ruchu se skládá z řady společně působících organizací:¹⁰

- prodejci zájezdů
- dopravní společnosti,
- komerční ubytovací zařízení,
- stravovací zařízení,
- subjekty nabízející návštěvnické atraktivity
- zábavní parky

3.1.1 Rozdělení cestovního ruchu

Pro podrobnější pochopení cestovního ruchu členíme cestovní ruch na jednotlivé formy a druhy. V odborné literatuře nám toto členění usnadní pochopit cestovní ruch a jeho konkrétní podoby.¹¹

⁸ MUNDT, Jörn W.: *Einführung in den Tourismus*. Oldenbourg Verlag, München, Wien 2001. ISBN 3486256394 Str. 572

⁹ Ministrestvo pro místní rozvoj ČR, *Analýza cestovního ruchu ČR v rámci Evropy a světa*. [online]. [cit. 2022-08-03]. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/getattachment/38dcf411-4e5b-47e7-b1d7-c283654ab7b3/Analyza-cestovniho-ruchu-CR-v-ramci-Evropy-a-sveta.pdf.aspx?lang=cs-CZ&ext=.pdf>

¹⁰ HESKOVÁ, Marie. *Cestovní ruch pro vyšší odborné a vysoké školy*. Praha: Fortuna. 2006. ISBN 80-7168-948-3 Str. 60

¹¹ RYGLOVÁ, Kateřina, Michal BURIAN a Ida VAJČNEROVÁ. *Cestovní ruch – podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-4039-3 Str. 19

3.1.2 Druhy cestovního ruchu

Druhy cestovního ruchu jsou určeny především způsobem jeho realizace v závislosti na zeměpisných, ekonomických, společenských a dalších podmínkách. Jde o členění podle vnějších faktorů.

1. podle místa realizace:

- **domácí cestovní ruch** – jsou aktivity spojené s účastí občanů dané země na cestovním ruchu v rámci jejího území
- **zahraniční cestovní ruch** – jedná se o turismus, při kterém dochází k překročení hranic státu a má dvojitý charakter:
- **výjezdový** (outgoing), zahrnuje výjezdy občanů sledované země do zahraničí
- **příjezdový** (incoming), příjezd zahraničních turistů na území sledovaného státu

Specifickou formou příjezdového cestovního ruchu je **tranzitní turismus**. Jedná se o průjezd zahraničních turistů přes danou zemi, avšak není cílovou destinací. Například setrvání cestujícího při mezipřistání letadla v letištním prostoru bez celního odbavení a dalšími nezbytnými kontrolami.¹²

2. podle délky trvání:

- **jednodenní** – jedná se o turismus realizovaný v rámci 24 hodin, tj. bez přenocování
- **krátkodobý** – jedná se o turismus zahrnující jedno až tři přenocování v rámci cesty¹³

¹² VYSTOUPIL, Jiří a Martin ŠAUER. *Základy cestovního ruchu: distanční studijní opora* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2006 [cit. 2022-08-03]. ISBN 80-210-4205-2. Str. 38

¹³ VYSTOUPIL, Jiří a Martin ŠAUER. *Základy cestovního ruchu: distanční studijní opora* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2006 [cit. 2022-08-03]. ISBN 80-210-4205-2. Str. 38

- **dlouhodobý** – jedná se o turismus zahrnující čtyři a více přenocování, avšak celková délka pobytu je omezena v rámci domácího turismu na délku šest měsíců a v rámci mezinárodního turismu délkou jednoho roku¹⁴

3. Podle počtu účastníků:

- **individuální** – zahrnuje cesty jednotlivců nebo malých skupin (rodin) do objektů individuální rekreace, kteří cestují samostatně, nikoliv v rámci organizované skupiny
- **kolektivní** – jedná se o cestování a pobyty v rámci větší skupiny. Často se setkáváme s pojmy tzv. skupinovým nebo společenským cestovním ruchem či klubovým cestovním ruchem v rámci tohoto typu CR
- **masový** – je opakem individuálního cestovního ruchu, patří k nejoblíbenějším formám turismu, protože je většinou tou nejlevnější a nejpohodlnější možností¹⁵

4. podle věku účastníků:

Pět hlavních skupin účastníků tvoří:

- **turismus dětí** – jedná se o organizované pobyty dětí do 15 let vždy pod dozorem dospělých osob (ale bez rodičů) v podobě školních výletů, škol v přírodě, letních prázdninových táborů
- **mládežnický cestovní ruch** – je určen věkovou hranicí 15-25 let, cestují do destinace bez svých rodičů, a ještě nemají vlastní rodinu. Neupřednostňují organizované zájezdy
- **rodinný cestovní ruch** – týká se účastníků ve věku 26-55 let. Jde především o rodiny s dětmi. Tato skupina je různorodá. Každá rodina vybírá destinace podle svých potřeb, zájmů a dalších individuálních požadavků

¹⁴ DROBNÁ, Daniela a Eva MORÁVKOVÁ. *Cestovní ruch pro střední školy a pro veřejnost. 2. vydání.* Praha: Fortuna, 2010. ISBN 978-80-7373-079-6.

¹⁵ ŠAUER, Martin, Jiří VYSTOUPIL. A kol. *Cestovní ruch. Učební text. 1. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 2015

- **osoby v produktivním věku** – jde o velmi početnou skupinu osob v produktivním věku s dostatkem volného času i disponibilních prostředků. Tato skupina je nejméně homogenní, těžce lze najít společné rysy, které by ji spojovaly
- **seniorský cestovní ruch** – jedná se o velmi početnou a perspektivní skupinu turistů, kteří mají především čas a chuť cestovat. Stanovení věkové hranice je problematické, v některých pramenech vychází z odchodu do penze, někdy je na termín „senior“ nazíráno spíše z pohledu určitých biologických procesů, to znamená je ohraničen věkem¹⁶

5. podle převahy místa pobytu:

- **městský cestovní ruch** – má převážně charakter kratších pobytů. Je spojen s návštěvou měst, jejich památek, služeb a kultur
- **venkovský cestovní ruch** – je realizován mimo urbanistické celky v ekologicky příznivém prostředí venkova. Jedná se o protipól masového turismu, který je realizovaný ve střediscích cestovního ruchu¹⁷

6. podle způsobu zabezpečení cesty a pobytu:

- **organizovaný** – v tomto případě je zajištěna cesta a program cestovní kanceláři nebo jiným zprostředkovatelem služeb
- **neorganizovaný** – cestující si svou cestu i program zabezpečují sami¹⁸

¹⁶ ŠAUER, Martin, Jiří VYSTOUPIL. A kol. *Cestovní ruch. Učební text. 1.* vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015

¹⁷ VYSTOUPIL, Jiří a Martin ŠAUER. *Základy cestovního ruchu: distanční studijní opora* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2006 [cit. 2022-08-03]. ISBN 80-210-4205-2. Str. 39

¹⁸ VYSTOUPIL, Jiří a Martin ŠAUER. *Základy cestovního ruchu: distanční studijní opora* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2006 [cit. 2022-08-03]. ISBN 80-210-4205-2. Str. 40

7. podle důvodu cesty:

- **osobní**
 - dovolená, volný čas, rekreace
 - návštěva příbuzných a známých
 - vzdělávání a školení
 - zdravotní turismus
 - náboženský a poutní turismu
 - nákupní turismus
 - tranzitní turismus¹⁹
- **obchodní a profesní turismus** – není realizován ve volném čase, je určen pro uzavřenou skupinu účastníků a vyžaduje individuální přístup ze strany organizátorů
 - pracovní setkání (meetings)
 - motivační pobyty (incentives)
 - kongresy a konference (conventions, conferences)
 - výstavy a uspořádané akce (exhibitions, events)²⁰

8. podle ročního období:

- letní cestovní ruch
- zimní cestovní ruch
- mimosezónní cestovní ruch²¹

¹⁹ Votoupalová, Alena. *Speciální druhy cestovního ruchu*. [online]. Praha: ČVUT, 2019 [cit. 2022-08-04]. ISBN 978-80-88418-30-6. Dostupné z: <https://www.vover.cz/odz/ekon/444/page00.html>

²¹ RYGLOVÁ, Kateřina, Michal BURIAN a Ida VAJČNEROVÁ. *Cestovní ruch – podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-4039-3

9. podle způsobu ubytování:

- **hotelový** – účastníci bývají ubytováni v ubytovacím hromadném zařízení typu hotel, který poskytuje stravovací služby, doplňkové služby²²
- **parahotelový** – slouží účastníkům, kteří zvolí jiný typ ubytovacího zařízení, než je hotel (např. apartmá, chata, ubytování v přívěsu – karavan, v kempu pod stanem)²³

10. podle vlivu na životní prostředí:

- **měkký** – minimálně narušuje přirozené prostředí, snaží se maximálně využívat místní zdroje a udržovat tak rovnováhu v enviromentálním, sociokulturním a ekonomickém prostředí
- **tvrdý** – nehledí na životní prostředí a hlavním cílem je použít všechny dostupné zdroje za účelem zisku²⁴

11. druhy turismu ve vztahu k platební bilanci státu:

- **aktivní** – tvoří příjezdy zahraničních turistů do země, vyjadřuje kladné saldo platební bilance, tzn. příjmy z cestovního ruchu jsou vyšší než výdaje cestovního ruchu
- **pasivní** – vyjadřuje záporné saldo platební bilance, tzn. výdaje na cestovní ruch jsou vyšší než příjmy z cestovního ruchu. Dochází k odlivu finančních toků – obyvatelé tuzemské země vyjíždí do zahraničí²⁵

²² Oficiální jednotná klasifikace ubytovacích zařízení ČR 2021-2025: Metodika. HotelStars [online]. [cit. 2022-08-04]. Dostupné z: <https://www.hotelstars.cz/resources/files/1826-metodika-2021-2025-duben-2021.pdf>

²³ VYSTOUPIL, Jiří a Martin ŠAUER. *Základy cestovního ruchu: distanční studijní opora* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2006 [cit. 2022-08-04]. ISBN 80-210-4205-2. Str. 40

²⁴ RYGLOVÁ, Kateřina, Michal BURIAN a Ida VAJČNEROVÁ. *Cestovní ruch – podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. Praha: Grada, 2011 [cit. 2022-08-04]. ISBN 978-80-247-4039-3. Str. 22

²⁵ VYSTOUPIL, Jiří a Martin ŠAUER. *Základy cestovního ruchu: distanční studijní opora* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2006 [cit. 2022-08-04]. ISBN 80-210-4205-2. Str. 40

12. podle použitého druhu dopravy:

- **letecký** – nejbezpečnější, řadí se sem i vyhlídkové lety
- **železniční** – nabízí v rekreačních vlacích služby přepravy, ale také služby stravovací a ubytovací. Účastník má možnost využít lůžkové a lehátkové vozy, či vozy jídelní
- **lodní** – jde o rekreační a sportovní plavby, které zabezpečují různí zprostředkovatelé plaveb po ČR. Jde o poznávací či výletní malé lodě, které nabízejí také možnost ubytování či stravování. Dále do lodního cestovního ruchu můžeme zařadit okružní plavby vyhlídkovými loděmi²⁶
- **silniční doprava** – přepravuje účastníky silničními dopravními prostředky po pozemních komunikacích. Do silniční dopravy lze zařadit přepravu osobními auty či autobusovou dopravu. Autobusovou dopravu mohou organizovat cestovní kanceláře, dopravní společnosti či jiní zprostředkovatelé. Tyto společnosti nabízejí účastníkům mnoho služeb²⁷

13. podle způsobu financování:

- **komerční** – cestující si hradí veškeré výdaje z vlastních finančních prostředků
- **sociální** – je vázán na splnění určitých podmínek, za kterých jsou náklady zcela, nebo jen částečně hrazeny jiným subjektem, ne přímo klientem. Jedná se o komplexní nebo příspěvkovou lázeňskou péči, dále pak kongresový cestovní ruch atd.²⁸

3.1.3 Základní formy cestovního ruchu:

Shodují se s potřebami svých účastníků, formy cestovního ruchu se dělí na základě základních a specifických požadavků účastníků.

²⁶ ŠAUER, Martin, Jiří VYSTOUPIL a kol. *Cestovní ruch. Učební text. 1. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 2015

²⁷ DROBNÁ, Daniela a Eva MORÁVKOVÁ. *Cestovní ruch pro střední školy a pro veřejnost. 2. vydání.* Praha: Fortuna, 2013. ISBN 978-80-7373-079-6.

²⁸ VOTOUPALOVÁ, Alena. *Speciální druhy cestovního ruchu.* [online]. Praha: ČVUT, 2019 [cit. 2022-08-04]. ISBN 978-80-88418-30-6. Dostupné z: <https://www.vovcr.cz/odz/ekon/444/page00.html>

1. Základní formy:

- **rekreační** – účastníci cestují s cílem regenerace a odpočinku, pod tento druh spadá také chataření a chalupaření
- **kulturně – poznávací** – uspokojuje duchovní potřeby lidí a je cílený na poznání historie, kultury, tradic a zvyků vlastního či jiného státu. Patří sem návštěva hradů, zámků, muzeí, galerií, výstav, hudebních a filmových festivalů. Zajímavou formou je studium v zahraničí, odborné stáže apod.
- **sportovně-turistický** – určen pro účastníky cestovního ruchu, kteří preferují aktivní odpočinek, aktivně i pasivně se účastní sportovních aktivit. Součástí sportovního cestovního ruchu je dobrodružný cestovní ruch jako výsledek touhy po neznámém, s cílem zažít dobrodružství a adrenalin
- **léčebný a lázeňský** – se zaměřuje na léčebné a preventivní programy za účelem zlepšení zdravotního stavu. Je zaměřen na celkovou obnovu fyzických a duševních sil člověka. K jeho rozvoji dochází pomocí existence přírodních léčivých zdrojů (léčivé vody, prameny, plyny, bahno). Nabízí různé formy fyzioterapie, elektro či světloléčby. V lázeňských městech díky tomuto druhu cestovního ruchu, dochází k rozvoji společenského a kulturního života²⁹

2. Specifické formy cestovního ruchu: jsou ty, co uspokojují specifické potřeby jejich účastníků. Nabídka vzniká na základě rozšiřování nových trendů

v cestovním ruchu. Každá specifická forma dostala název podle účelu, který účastníci vyhledávají.³⁰

- cestovní ruch mládežnický
- cestovní ruch seniorů
- rodinný cestovní ruch
- cestovní ruch lidí s tělesným handicapem

²⁹ HESKOVÁ, Marie. *Cestovní ruch pro vyšší odborné a vysoké školy*. Praha: Fortuna. 2006. ISBN 80-7168-948-3. Str. 19-25

³⁰ RYGLOVÁ, Kateřina, Michal BURIAN a Ida VAJČNEROVÁ. *Cestovní ruch – podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-4039-3

- cestovní ruch městský
- cestovní ruch venkovský
- cestovní ruch spojený s pobytem na farmě (agroturistika)
- cestovní ruch spojený s ekologicky hospodařícími farmami (ekoagroturistika)
- chatařský a chalupářský cestovní ruch
- náboženský cestovní ruch
- zábavní a atrakční cestovní ruch
- gastronomický cestovní ruch
- cestovní ruch cykloturistiky
- cestovní ruch mototuristiky
- cestovní ruch golfové turistiky
- cestovní ruch sportovního lovu
- cestovní ruch rybolovu
- cestovní ruch karavanové turistiky
- cestovní ruch nákupní turistiky a další

3.2 Vznik a vývoj organizace UNESCO

Zkratka UNESCO představuje sousloví the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, neboli Organizaci spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu. UNESCO má za cíl udržovat světový mír a bezpečnost, a to prostřednictvím spolupráce v oblastech vzdělávání, vědy a kultury.³¹

Podnětem ke vzniku organizace byla druhá světová válka, kdy se již v jejím samotném průběhu řešilo, jak budou po uzavření míru obnoveny vzdělávací systémy ve světě.³² Organizace UNESCO vznikla 16. listopadu 1945, na základě podepsání Ústavy

³¹ KUČOVÁ, Věra. *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2009. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). ISBN 978-80-87104-52-1 Str.11

³² UNESCO. *UNESCO in brief*. [online]. [cit. 2022-07-25]. Dostupné v AJ z: <https://www.unesco.org/en/brief>

na diplomatické konferenci v Londýně. Ústava poté vstoupila v platnost o necelý rok později, a to 4. listopadu 1946 ratifikací zakládajícími dvaceti státy. Mezi těmito státy bylo i tehdejší Československo.³³

V roce 1965 se konala konference ve Washingtonu, jejíž hlavní myšlenkou byla ochrana kulturního i přírodního dědictví. Konference vyzvala k návrhu vzniku „Nadace světového dědictví“. S podobným návrhem přišel také Mezinárodní svaz ochrany přírody, a tak byly tyto návrhy v roce 1972 představeny na konferenci OSN o životním prostředí ve Stockholmu. Výsledkem této konference byla takzvaná Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví. Organizace UNESCO hrála při tomto aktu hlavní roli, jelikož Úmluva byla schválena jedním z orgánů UNESCa, a to Generální konferencí. Úmluva vstoupila v platnost v roce 1975.³⁴ Kulturní a přírodní památky s jedinečnou hodnotou, které byly považovány za společné světové dědictví, se začaly postupně dle kritérií zapisovat na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví (tzv. památky UNESCO). Cílem zapisování do Seznamu UNESCO byla upřednostněná systematická ochrana památek.³⁵ UNESCO má v současnosti 193 členských států a 11 přidružených bez hlasovacího práva, sídlí v Paříži.

UNESCO působí zejména ve čtyřech hlavních oblastech, a to – vzdělání, věda (přírodní a sociální), kultura, komunikace a informace.

3.2.1 Orgány UNESCO

UNESCO má tři hlavní orgány – Generální konferenci UNESCO, Výkonnou radu UNESCO a Sekretariát.

Generální konference je nejvyšším a zároveň jedním z řídicích orgánů celé organizace. Skládá se ze zástupců všech členských států, bez ohledu na velikost či výši příspěvků do společného rozpočtu. Každý ze států má právě jeden hlas. Řádné zasedání konference probíhá každé dva roky na podzim. Poslední jednání Generální konference

³³ UNESCO. *UNESCO* [online]. [cit. 2022-07-25]. Dostupné z: <http://www.unesco-media.in.cz/1-unesco-15/>

³⁴ Pražský studentský summit [online]. *UNESCO nemateriální dědictví lidstva*. [cit. 2022-01-12]. Dostupné z: <https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/PSS-Kulturn%C3%AD-a-p%C5%99%C3%ADrodn%C3%AD-sv%C4%9Btov%C3%A9-d%C4%9Bdictv%C3%AD-UNESCO.pdf>

³⁵ KROB, Miroslav. *Památky UNESCO*, Kvarta Praha, 2007. ISBN 978-80-86326-54-2 Str. 5

se uskutečnilo v listopadu roku 2021 v Paříži. Jednání se zabývá otázkami schvalování rozpočtu UNESCO a Řádného programu, zároveň přijímání mezinárodních úmluv a doporučení. Pro přijetí důležitých rozhodnutí je zapotřebí dvouřetinové většiny, v ostatních případech stačí prostá většina hlasů. Ústředními jazyky jednání Generální konference jsou angličtina, arabština, čínština, francouzština, ruština a španělština.^{36 37}

Druhým řídicím orgánem organizace UNESCO je **Výkonná rada**. Ta dohlíží na to, aby byl řádně plněn program přijatý Generální konferencí, podílí se na přípravě budoucích programů a zabývá se důležitými otázkami před samotným předložením Generální konferenci. Výkonná rada má v současnosti 58 členů, kteří jsou voleni na 2 roky. Volba členů probíhá Generální konferencí podle jednotlivých volebních skupin, aby se předešlo rozporům a každý stát se dostal na řadu. Výkonná rada přijímá rozhodnutí.³⁸

Posledním orgánem je **Sekretariát UNESCO**, který je výkonnou složkou organizace UNESCO. Sekretariát tvoří, více než 2200 zaměstnanců, kteří pracují v hlavním sídle UNESCO v Paříži nebo v tzv. regionálních úřadovnách UNESCO po celém světě. V čele sekretariátu stojí generální ředitel jmenovaný Generální konferencí, jeho funkční období trvá 4 roky. První generální ředitel byl zvolený v roce 1946, až do roku 2009 byli v čele Sekretariátu pouze muži. První zvolenou generální ředitelkou byla v roce 2009 bulharská kandidátka Irina Boková, která ve funkci setrvala až do roku 2017, kdy ji nahradila nynější generální ředitelka Audrey Azoulay.³⁹

3.2.2 UNESCO V ČR

UNESCO má v každé členské zemi zřízenou komisi pro UNESCO. Hlavním úkolem každé komise je zprostředkovávat styk mezi institucemi a organizacemi působícími v dané

³⁶ KUČOVÁ, Věra. *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2009. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). ISBN 978-80-87104-52-1 Str.11-12

³⁷ Ministerstvo zahraničí a sociálních věcí ČR. *Řídicí orgány UNESCO*. [online]. [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/unesco/strucne_o_unesco/organy_unesco.html

³⁸ KUČOVÁ, Věra. *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2009. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). ISBN 978-80-87104-52-1 Str.12

³⁹ Ministerstvo zahraničí a sociálních věcí ČR. *Řídicí orgány UNESCO*. [online]. [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/unesco/strucne_o_unesco/organy_unesco.html

zemi a organizací UNESCO.⁴⁰ Česká komise pro UNESCO byla zřízena Usnesením vlády České republiky 1. 6. 1994 jako poradní orgán vlády. Členy komise jsou představitelé ministerstev, která mají, co dočinění s činností UNESCa, Akademie věd a její ústavy, či významné osobnosti a zástupci ze stran kultury, vědy a pedagogiky. Funkční období členů komise je stanovené na čtyři roky.⁴¹ Komise je stejně jako samotná organizace UNESCO rozdělena do sekcí, a to konkrétně do tří – sekce pro kulturu a komunikaci, sekce pro vzdělávání, vědu a informatiku a poslední sekce pro životní prostředí.⁴² Kromě odborných sekcí má Česká Komise zřízený **Sekretariát České komise pro UNESCO**, jehož hlavním úkolem je udržovat kontakt se Sekretariátem UNESCO v Paříži. Mimo to také sleduje a zajišťuje plnění rozhodnutí přijatých Komisí. Funkci sekretariátu plní Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Zajištění vztahů mezi Českou republikou a UNESCEM je hlavním úkolem tzv. **stálé mise České republiky**, která sídlí v blízkosti centra Paříže. Stálá mise působí jako zprostředkující a kontaktní úřad pro oficiální komunikaci České republiky s orgány UNESCO.⁴³

3.3 Charakteristika regionu

Slovo region, pochází z latinského slova regio, což v překladu znamená území vymezené na základě společných znaků. Český statistický úřad definuje „region“ jako území s více či méně přesně vyznačenými hranicemi, které často slouží jako správní jednotka nižší, než je úroveň národního státu. Regiony mají svou identitu, tvořenou specifickými rysy, jako

⁴⁰ Ministerstvo zahraničí a sociálních věcí ČR. *Česká republika a UNESCO*. [online]. [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/unesco/cr_v_unesco/index.html

⁴¹ KUČOVÁ, Věra. *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2009. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). ISBN 978-80-87104-52-1 Str.18

⁴² Ministerstvo zahraničí a sociálních věcí ČR. *Česká republika a UNESCO*. [online]. [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/unesco/cr_v_unesco/index.html

⁴³ KUČOVÁ, Věra. *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2009. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). ISBN 978-80-87104-52-1 Str.18

je jejich krajina (hory, pobřeží, lesy), podnebí (suché, s velkými vodními srážkami), jazyk (např. v Belgii, Finsku, Španělsku), etnický původ (např. Wales, severní Švédsko a Finsko, Baskicko) či společně sdílená historie.⁴⁴

Hovoříme-li o regionech, je třeba si uvědomit, že existují různé typy regionů, které se dělí podle:

- **geografické oblasti:** odkazuje na geografickou oblast, která má společné rysy mezi všemi územími, která tvoří uvedenou oblast. Polární oblasti mohou být příkladem geografické oblasti
- **politického regionu:** je to oblast řízená určitou vládou. Ve stejné geografické oblasti tedy mohou existovat různé politické regiony, protože se jedná o území řízená různými vládami
- **hospodářského regionu:** odkazuje na geografickou oblast, ve které ekonomiky různých členských teritorií vykazují společné rysy v jejich ekonomické struktuře. Příkladem může být ropná oblast
- **městského regionu:** vztahuje se na spojení určitých území, která jsou urbanizovaná a z důvodu územní expanze městských center mají sadu infrastruktur, které jsou spravovány obcí. Kromě toho má vysokou hustotu obyvatelstva a hospodářství s malou aktivitou v primárním sektoru
- **historického regionu:** sada území, která v průběhu historie měla společné rysy, které v minulém kontextu vykazovaly spojení území. Příkladem toho jsou starodávné státy nebo království, která po fyzickém zániku stále existují v historii a kultuře.
- **sociálního regionu:** sociální region je koncept vyvinutý Karlem Marxem. Odkazuje na prostory, které jsou budovány v důsledku určitých sociálních výrobních vztahů.
- **kulturního regionu:** odkazuje na soubor zemí, které si bez ohledu na jejich vztah zachovávají velmi podobné kulturní rysy. Jasným příkladem toho je islámská oblast, kde je společným faktorem náboženství⁴⁵

⁴⁴ ČSÚ, Český statistický úřad, *Specifikace regionů* [online]. [cit. 2022-08-17]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/specifikace_regionu

⁴⁵ Economy pedia, *Kraj* [online]. [cit. 2022-08-19]. Dostupné z: <https://cs.economy-pedia.com/11033103-region>

Členění regionů je důležité, protože se vzájemně vztahuje k ekonomickým vazbám celého státu.

3.3.1 Regiony v ČR

Zaměříme-li se na historii regionů na území dnešní České republiky, regiony existovaly již od 12. století, od doby vlády Přemysla Otakara II., který zrušil územněsprávní členění království z hradského na krajské. Na Moravě tomu bylo od 16. století, kdy zde vznikaly jakési obranné kraje, aby se bránily nájezdům Turků. Dočasné kraje vznikly, po bitvě na Bílé hoře, známých je 5 krajů – Brněnský, Olomoucký, Hradištský, Znojemský, krátce Přerovský. Kraje jako takové vznikly až po roce 1923, bylo jich celkem 15.

Za protektorátu Čechy a Morava vytvořili Němci složitý územní aparát, jehož smyslem bylo potlačit český živel a připravit cestu ke germanizaci. K tomu naštěstí s prohranou válkou nedospělo.

Po válce došlo ke zrušení zemského uspořádání (České a Moravskoslezské), komunisté v čele vlády v roce 1949 prosadili vytvoření třinácti krajů. Potřebovali státní správu podřízenou centrálním úřadům v Praze, kraje a okresy měly pravomoci téměř nulové, přenášela se skrze ně pouze nařízení z vládních a stranických úřadů.

V roce 1960 došlo k nové reorganizaci územního členění státu a vzniklo sedm krajů, které „pospojovaly nespojitelné“. Slezsko bylo v podstatě vymazáno.

Po roce 1989 bylo jasné, že komunistické krajské a okresní správní relikvie jsou pro nové podmínky nevhodné. Bylo nutné vytvořit funkční vyšší územněsprávní celky. Nakonec byl přijat zákon na vznik čtrnácti krajů, což byla varianta takzvaných malých krajů, platná v letech 1949 až 1960, jejich fungování se rozeběhlo v roce 2016. Došlo k menším změnám v názvech, Budějovický kraj se stal Jihočeským, Jihlavský kraj Vysočinou, Brněnský přijal název Jihomoravský a Ostravský byl definitivně přejmenován na Moravskoslezský kraj.⁴⁶ K poslední změně došlo u Kraje Vysočina v roce 2011, kdy byl změněn název z původního kraj Vysočina na Kraj Vysočina.

⁴⁶ Moravskoslezský deník, *Před 15 lety vznikly v ČR nové kraje. Nejsou novinkou, byly tu už ve 12. století* [online]. [cit. 2022-08-19]. Dostupné z: https://moravskoslezsky.denik.cz/zpravy_region/pred-15-lety-vznikly-v-cr-nove-kraje-nejsou-novinkou-byly-tu-uz-ve-12-stoleti-20160313.html

V čele 13 krajů v České republice stojí hejtmané, v čele hlavního města Prahy pak primátor. Hejtman zastupuje kraj navenek. Jeho funkce je známa již z 16. století, kdy byl stálým zástupcem českých králů.⁴⁷

Finanční hospodaření krajů se řídí plánovaným rozpočtem kraje, zohledňuje veškeré příjmy a výdaje. Příjmy rozpočtu kraje vychází z výsledků hospodaření minulých let.

Ke krajským příjmům se řadí dotace, které tvoří 85 % příjmů krajského rozpočtu a dělí se na:

- běžné – určené k pokrytí neinvestičních výdajů rozpočtového období
- kapitálové – kryjí jednorázové investiční akce poskytující dlouhodobý užitek
- účelové – vázány na stanovený účel, nesprávně použitá dotace se zpravidla vrací poskytovateli

Kraj může získat dotace od státu, Evropské unie, ale také od dalších osob. V současné době jsou krajům poskytovány následující dotace:

- dotace schválené zákonem o státním rozpočtu
- dotace z kapitoly všeobecná pokladní správa
- dotace z kapitol jednotlivých ministerstev
- dotace ze strukturálních fondů Evropské unie
- dotace z Národního fondu
- dotace ze státních fondů
- dary a dědictví od osob soukromého práva

Kraje podávají žádost o udělení dotace na základě vyhlášení dotačního řízení, do stanoveného termínu, prostřednictvím datových schránek. Žádostí o poskytnutí dotace ze státního rozpočtu se rozumí žádost kraje nebo hl. m. Prahy o dotaci ze státního rozpočtu na stanovený účel podaná prostřednictvím datové schránky, přičemž

⁴⁷ 347/1997 Sb. Ústavní zákon o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. *Zákony pro lidi – Sběrka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 2022-08-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-129>

k tomu, aby byla žádost způsobilá k posouzení, musí být vyplněny všechny k tomu určené části žádosti. Požadovanou částku dotace v žádosti o dotaci žadatel vyčíslí jako celkový předpokládaný objem prostředků potřebný k zajištění podporované činnosti v roce 2023.⁴⁸

Nejvyužívanějším dotačním programem v Kraji Vysočina je Fond Vysočiny, jedná se o účelový rozvojový fond. Soustřeďuje část rozvojových prostředků kraje Vysočina, které jsou poskytovány jednotlivým subjektům prostřednictvím grantových programů. Prostředky jsou poskytovány formou dotací na základě stanovených pravidel (výzev grantových programů) a v souladu se schválenými prioritami kraje, a to nezávisle na rozpočtovém roce. Fond Vysočiny je jedním z nástrojů pro postupnou realizaci Programu rozvoje kraje Vysočina.⁴⁹

Dále pak Kraj Vysočina čerpá dotace, které nabízí Ministerstvo pro místní rozvoj, a sice z dotačního programu IROP (Integrovaný regionální operační program).

Jedná se o peníze poskytnuté z evropských fondů, konkrétně z Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR). Operační programy se realizují v šestiletých intervalech. Toto období je stanoveno na roky 2021-2027 a projekty mohou dobíhat až do roku 2029. Z IROPu lze požádat o dotace, zahrnující deset oblastí (např. eGovernment a kybernetická bezpečnost, Integrovaný záchranný systém, Zelená infrastruktura měst a obcí).⁵⁰

Sdílené daně – jejich výši nemohou kraje ovlivnit (např. daně z nemovitých věcí, daň z přidané hodnoty)

- poplatky (např. soudní poplatky)
- pokuty
- návratné daně (půjčky a úvěry)

Ke krajským výdajům rozpočtu se řadí:

⁴⁸ Ministerstvo práce a sociálních věcí, *Dotační řízení pro rok 2023*. [online]. [cit. 2022-08-19]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/dotacni-rizeni-pro-rok-20231>

⁴⁹ Kraj Vysočina, *Často kladené otázky*. [online]. [cit. 2022-08-19]. Dostupné z: <https://extranet.kr-vysocina.cz/faq/tema/Fond%20Vyso%C4%8Diny>

⁵⁰ Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, *Infostránka IROP 2021-2027*. [online]. [cit. 2022-08-19]. Dostupné z: <https://irop.mmr.cz/cs/irop-2021-2027>

- obligatorní – jsou předurčeny zákonem nebo dohodami
- účelové – užívány na účely, které jsou v souladu s politikou kraje
- běžné – neinvestiční nákupy, neinvestiční transfery (zejména příspěvkových organizací a organizačním složkám, vlastním fondům a dále i neziskovým organizacím a jiným osobám), neinvestiční půjčky a ostatní běžné výdaje
- kapitálové – se člení na investice, nákup akcií a jiných majetkových podílů, kapitálové transfery (především svým příspěvkovým organizacím, dále i neziskovým a jiným právnickým osobám), investiční půjčky a ostatní kapitálové výdaje

Z hlediska určení prostředků na výdaje:

- na vlastní činnost kraje (tedy na činnost orgánů kraje, jeho organizačních složek a příspěvkových organizací)
- na protiplnění uzavřených smluv
- nenávratné dotace – poskytované např. neziskovým nebo jiným právnickým osobám
- uskutečněné při sdružování finančních prostředků, při kooperaci samospráv na pořízení společných investic na smluvním základě⁵¹

3.3.2 Regionální rozvoj

Pod pojmem regionální politika obvykle rozumíme „ovlivňování ekonomických procesů v dílčích prostorových jednotkách státu prostřednictvím veřejné správy (státní správa a samospráva).“⁵²

Regionální rozvoj je výsledkem rozhodnutí mnoha aktérů, které můžeme rozdělit do tří důležitých skupin:

- **podniky** – vedení podniku rozhoduje o tom, kde, na jakém místě bude realizovat své výrobní, obchodní, výzkumné, řídicí a další aktivity. Podniky také významně ovlivňuje prostorová struktura regionu, tím že si vytvářejí nákupní a odbytové sítě

⁵¹ Testovací server CDS, *Úvod do problematiky veřejné správy: Rozpočet kraje*. [online]. [cit. 2022-08-19]. Dostupné z: <https://turbo.cd.v.tul.cz/mod/book/view.php?id=5959&chapterid=6121>

⁵² JEŽEK, Jirí a kolektiv. *Regionální rozvoj. Vyd. 1.* Plzeň: Západočeská univerzita, 2014. [cit. 2022-08-19]. ISBN 978-80-261-0462-9. Str. 28

a také svojí „skladovací politikou“, Mzdová politika podniků zpětně působí na regionální důchod a ovlivňuje trh práce.

- **soukromé domácnosti – jednotlivci** – finální spotřebitelé zboží a služeb, zaměstnanci, podnikatelé a investoři. Existuje úzká vazba mezi rozhodováním jednotlivců o místě trvalého bydliště a místě zaměstnání (práce). Z důvodu vysoké mobility lidí mohou také velké podniky koncentrovat na jednom místě takový počet pracovních sil, který je potřebný pro zabezpečení jejich produkce.
- **veřejný sektor (stát)** - určuje kvalitu různých míst (měst, regionů) a rozhoduje o lokalizaci řady veřejných zařízení (vzdělávací instituce, zdravotnická zařízení, infrastruktura, kulturní vyžití).⁵³

K základním cílům regionální politiky patří udržitelný rozvoj regionů zaměřený

na jejich soudržnost a zvyšování konkurenceschopnosti. Od roku 1992 působí v České republice Výbor pro veřejnou správu a regionální rozvoj, přičemž se věnuje projednávání návrhů zákonů v oblasti legislativy týkající se veřejné správy, rozvoje regionů, vytváření informačních systémů v oblasti veřejné správy, hospodaření krajů, měst a obcí. Výbor se věnuje také problematice bytové politiky nebo problematice cestovního ruchu.⁵⁴ Pod pojmem regionální politika obvykle rozumíme ovlivňování ekonomických procesů v dílčích prostorových jednotkách státu prostřednictvím veřejné správy (státní správa a samospráva). Každý region by měl mít příležitosti ke svému vyváženému rozvoji odpovídajícímu jeho potenciálu a specifickým stránkám. Zvláštní pozornost věnuje regionální politika také specifickým problémům rozvoje měst a venkovských oblastí.⁵⁵

⁵³ JEŽEK, Jiří a kolektiv. *Regionální rozvoj. Vyd. 1.* Plzeň: Západočeská univerzita, 2014 [cit. 2022-08-19]. ISBN 978-80-261-0462-9. Str. 5

⁵⁴ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, *Výbor pro veřejnou správu a regionální rozvoj*. [online]. [cit. 2022-08-20]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=4409>

⁵⁵ Ministerstvo pro místní rozvoj ČR – Regionální politika. *Regionální politika a regionální rozvoj*. [online]. [cit. 2022-08-19]. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/cs/ministerstvo/regionalni-rozvoj>

4 Vlastní práce

V této části je popsán vývoj cestovního ruchu v České republice a jejích krajích. Zároveň obsahuje stručnou charakteristiku Kraje Vysočina, města Telče, Třebíče a Žďáru nad Sázavou. Cílem této práce bylo zjistit, zda zápis památek na Seznam UNESCO ovlivnil rozvoj regionu Vysočina a vybraného města. K dosažení cíle byla použita data vyhodnocována z Českého statistického úřadu, společnosti Koruna Vysočiny z. s. a ze státní příspěvkové organizace CzechTourism. Především však, byly informace získány ve spolupráci s vedením měst, a to s představiteli různých odborů městských úřadů v Telči, Třebíči a ve Žďáře nad Sázavou. S představiteli byly vedeny polostrukturované rozhovory, formou e-mailové a telefonické komunikace.

4.1 Vývoj cestovního ruchu v České republice

Vývoj československého, později českého cestovního ruchu je evidován na stránkách Českého statistického úřadu již od roku 1989 až po současnost. Data jsou shromažďována a publikována za každé čtvrtletí. K dispozici jsou údaje zahrnující ubytovací zařízení rozdělená podle kategorie, počet hostů – rezidentů (domácí návštěvník) i nerezidentů (zahraniční návštěvník), a dále počet přenocování a průměrný počet přenocování. Veškeré údaje, které jsou k dispozici před rokem 2012 nejsou ovšem srovnatelné s údaji po tomto roce, jelikož Ministerstvo pro místní rozvoj provedlo revizi dat, a tak i zkvalitnění informací o vybraných sektorech cestovního ruchu⁵⁶.

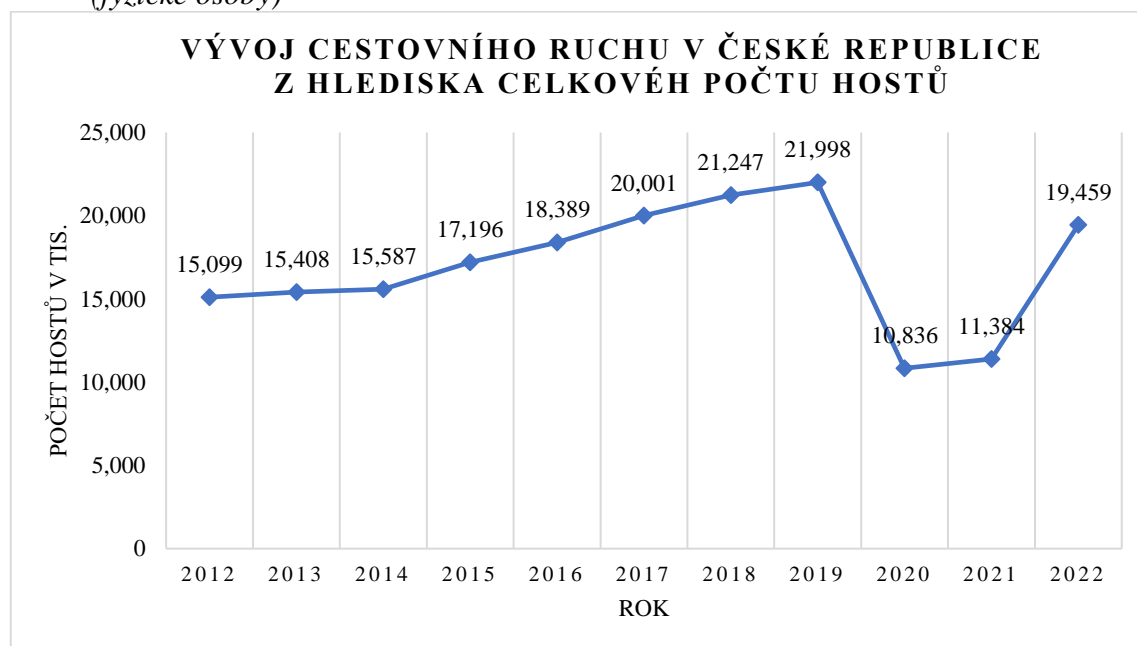
Z grafu č. 1, zobrazujícího vývoj cestovního ruchu v České republice, vyplývá, že počet hostů má dlouhodobě rostoucí tendence, a to až do roku 2020, kdy nastává markantní propad téměř o polovinu.

Tento propad je zapříčiněn celosvětovou pandemií COVID-19, která razantně ovlivnila nejen kulturní život a s ním spojené cestování. V následujících dvou letech se meziročně počet hostů stále zvyšuje. Tento růst je ale stále negativně ovlivněn koronavirem, a tak není tak rychlý, jak by se dalo předpokládat.

⁵⁶ ČSÚ, Český statistický úřad, *Česká republika od roku 1989 v číslech* [online]. [cit. 2023-01-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech-aktualizovano-9122022#10>

V roce 2022 vzrostl meziročně počet rezidentů a nerezidentů v České republice o 71 % více než v roce 2021⁵⁷. Do sběrných dat z roku 2022 mohou být ovšem započítáni i Ukrajinci, u kterých je vzhledem k probíhající válce s Ruskem těžké rozeznat, zda se jedná o uprchlíky, či turisty⁵⁸.

Graf 1 Vývoj cestovního ruchu v České republice z hlediska celkového počtu hostů osob (fyzické osoby)

Zdroj: ČSÚ 2023, vlastní zpracování

4.2 Vývoj cestovního ruchu v regionech České republiky

Česká republika je rozdělena do čtrnácti samosprávných celků neboli krajů. Kraje jsou společně s celkovým počtem hostů, do kterého se započítávají rezidenti a nerezidenti, zaznamenány v tabulce č. 1.

Data jsou uváděna od roku 2018 po rok 2022, rok 2019 byl posledním rokem, kdy cestovní ruch mohl fungovat bez jakýchkoliv restrikcí spojených s pandemií COVID-19.

⁵⁷ Czech Tourism, *Turistů bylo loni o 71 % víc, méně ale než před pandemií. Nejvíc po Česku cestovali Češi* [online]. [cit. 2023-01-19]. Dostupné z: <https://www.czechtourism.cz/cs-CZ/Novinky/Archiv/2023/02/Turistu-bylo-loni-mezirocne-o-71-vic-mene-ale-nez>

⁵⁸ ČSÚ, Český statistický úřad, *Cestovní ruch - 4. čtvrtletí 2022* [online]. [cit. 2023-01-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cristovni-ruch-4-ctvrtleti-2022>

Další sledované období je vybráno právě z důvodu celosvětové pandemie, která se v cestovním ruchu samozřejmě projevila.⁵⁹

Tabulka 1 Vývoj cestovního ruchu v České republice podle krajů (Hosté celkem – rezidenti i nerezidenti)

	2018	2019	2020	2021	2022
KRAJ	HOSTÉ CELKEM	HOSTÉ CELKEM	HOSTÉ CELKEM	HOSTÉ CELKEM	HOSTÉ CELKEM
Hlavní město Praha	7 892 184	8 044 324	2 182 443	2 354 720	5 976 267
Jihočeský kraj	1 726 991	1 788 911	1 120 104	1 119 451	1 468 426
Jihomoravský kraj	2 040 627	2 137 259	1 170 773	1 331 887	1 992 679
Karlovarský kraj	1 118 003	1 190 296	677 441	710 460	1 157 885
Kraj Vysočina	602 487	605 326	397 509	450 699	646 772
Královehradecký kraj	1 342 757	1 412 307	995 036	939 280	1 473 180
Liberecký kraj	997 213	1 048 865	774 683	722 461	1 118 326
Moravskoslezský kraj	985 795	1 015 746	612 681	645 902	1 003 093
Olomoucký kraj	700 112	761 615	472 051	469 007	723 663
Pardubický kraj	467 712	480 520	322 270	351 261	506 194
Plzeňský kraj	839 900	871 893	533 620	554 582	839 100
Středočeský kraj	1 122 095	1 172 951	693 980	781 785	1 168 695
Ústecký kraj	632 150	659 902	383 341	396 878	581 863
Zlínský kraj	779 124	808 451	500 512	555 228	803 284

Zdroj: ČSÚ 2023, vlastní zpracování

⁵⁹ ČSÚ, Český statistický úřad, Hosté a přenocování v hromadných ubytovacích zřízeních [online]. [cit. 2023-01-23].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=31739#katalog=31743>

Hlavní město Praha je nejnavštěvovanějším regionem v republice, každý rok má nejvíce hostů ze všech čtrnácti krajů. Druhým nejnavštěvovanějším krajem je Jihomoravský, pak kraj Jihočeský. Naopak nejméně hostů čítá region Pardubický, který má nejnižší celkový počet hostů v průběhu všech let uvedených v tabulce.

V letech 2018 a 2019 dochází ve všech krajích k celkovému nárůstu hostů. V roce 2020, je zaznamenán pokles ve všech krajích o téměř polovinu, v hlavním městě Praha dokonce více než to. Po roce 2021, kdy byla uvolněna převážná většina různých omezení spojená s cestováním, čísla pomalu narůstala.

Výhled v roce 2023 zůstává nejasný. Stát chce zvýšit DPH i v cestovním ruchu. Ministerstvo financí uvažuje o sjednocení obou snížených sazeb DPH ve výši 10 a 15 procent do jedné o hodnotě 13 nebo 14 %, a to přesto, že cestovní ruch představuje významné odvětví české ekonomiky. 10 % jsou v současnosti daněny i stravovací a ubytovací služby, které se stále ještě vypořádávají s důsledky pandemie.⁶⁰

4.3 Charakteristika Kraje Vysočina

Kraj Vysočina je samosprávný kraj v České republice, který se rozkládá na pomezí Čech a Moravy, konkrétně na podstatně velké části Českomoravské vrchoviny. Na jejímž území se vyskytují dvě chráněné oblasti, a to Železné hory a Žďárské vrchy, kde najdeme i nejvyšší vrchol kraje – Javořice.

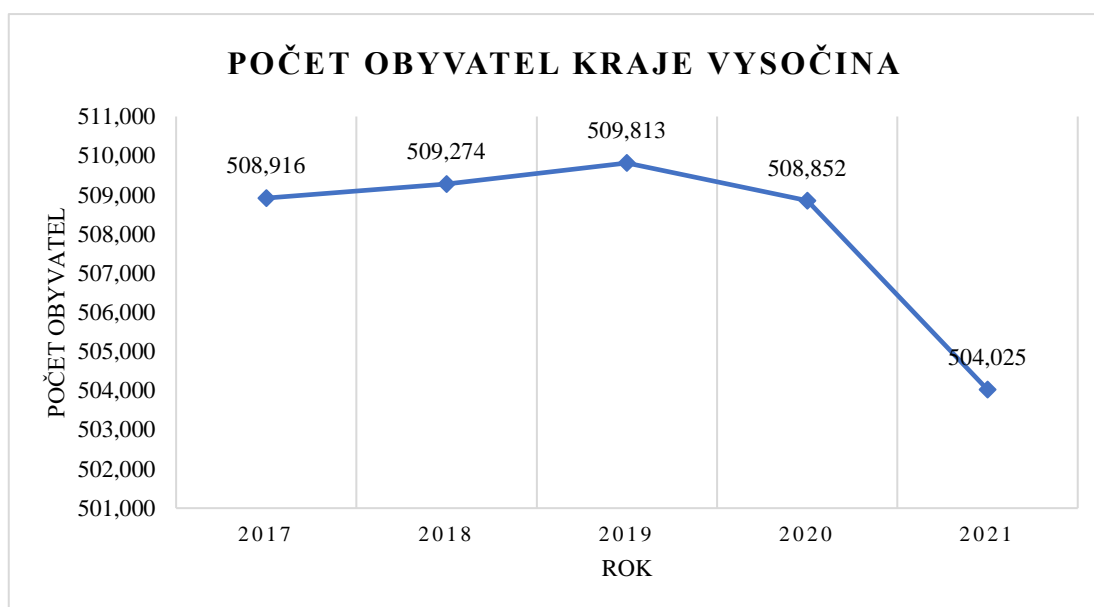
Jako správní celek vznikl Kraj Vysočina 1. 1. 2000, a to z pěti okresů, které dříve patřily do pěti různých krajů. Města Jihlava, Třebíč a Žďár nad Sázavou byla dříve součástí Jihomoravského kraje, Pelhřimov patřil do kraje Jihočeského, Havlíčkův Brod byl částí Východočeského kraje. Kraj je takto rozdělen i v současnosti.⁶¹

⁶⁰ Kurzy, *Stát chce zvýšit DPH i v cestovním ruchu. Služby opět zdraží, podnikům hrozí krach.* [online]. [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/zpravy/692775-stat-chce-zvysit-dph-i-v-cestovnim-ruchu-služby-opet-zdrazi-podnikum-hrozi-krach/>

⁶¹ ČSÚ, Český statistický úřad, *SLDB 2001 – kraj Vysočina - 2001.* [Online] 20. 01. 2022. [cit. 2022-11-03.] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/13-6116-03--2_vyvoj_sidelni_strukurytt

Kraj Vysočina se rozkládá na ploše 6 796 km² a čítá celkem 505 tisíc obyvatel.⁶² Svou rozlohou se řadí mezi nadprůměrně velké regiony, pouze čtyři kraje v České republice jsou rozlehlejší.⁶³ Počtem obyvatel patří Vysočina v roce 2021 na třetí místo nejméně zalidněných krajů v České republice. Graf č. 2 obsahuje data, která se týkají počtu obyvatel za uplynulých pět let v Kraji Vysočina. Lze vyčíst, že počet obyvatel Kraje Vysočina má za posledních pět let klesající tendenci.

Graf 1 Počet obyvatel Kraje Vysočina (fyzické osoby)

Zdroj: ČSÚ 2023, vlastní zpracování

Pro turisty je tento kraj lákavým především díky svému přírodnímu a kulturnímu bohatství. Pro zimní sporty a lyžování jsou nejlepší volbou Žďárské vrchy, zejména areál v okolí Nového města na Moravě. Na Vysočině nalezneme i velké množství běžeckých tras. Na Jihlavsku je jich celkem osm, například Nový Hojkov nebo Šacberk. Pro letní turistiku

⁶² ČSÚ, Český statistický úřad, *Počet obyvatel v obcích – k 1. 1. 2022*. [cit. 2022-11-02] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112022>

⁶³ ČSÚ, Český statistický úřad, *Charakteristika regionu Vysočina*. [Online] 20. 01. 2022. [cit. 2022-11-03.] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xj/charakteristika_kraje

nabízí Vysočina velké množství cyklotras, dohromady tvoří asi 2 500 km.⁶⁴ Pro koupání lze využít například největší rybník na Vysočině Velké Dářko, či vodní nádrž Dalešice.⁶⁵

Pro území tohoto kraje jsou typická pole, louky, lesy a rybníky, disponuje značně velkým hospodářských využitím. Nejvíce se zde daří pěstitelům brambor a olejnin.

Pro Vysočinu je signifikantní velký počet malých vesnic, které ovšem nejsou od větších měst příliš vzdálená. Lidé mohou využívat benefity venkovského života, a přitom mít zaručenou dostupnost městského centra. Vše je vzájemně propojeno i hustou sítí infrastruktury, a především dálnicí D1.

Metropolí tohoto kraje je město Jihlava, které je zároveň městem krajským. Jihlava je nejstarší horní město českých zemí, dříve patřilo k nejbohatším městům především díky těžbě stříbra.⁶⁶

Na území Kraje Vysočina se nacházejí tři památky zapsané do seznamu UNESCO, a to historické centrum Telč; Židovská čtvrť s židovským hřbitovem a Bazilikou sv. Prokopa v Třebíči; poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáře nad Sázavou.

4.4 Vývoj cestovního ruchu v regionu Vysočina

3. září 2015 vzniká Koruna Vysočiny, z. s., spolek pro řízení destinačního managementu, podpisem **Memoranda o rozvoji spolupráce a řízení strategie rozvoje cestovního ruchu ve spojeném regionu Koruna Vysočiny**, který pod tento dokument připojili starostové sedmi zakladatelských měst (Žďár nad Sázavou, Nové Město na Moravě, Bystřice nad Pernštejnem, Velké Meziříčí, Tišnov, Velká Bíteš, městys Nedvědice).

1. 1. 2020 vznikla změna Memoranda, jež byla podepsána starosty 4 zakladatelských měst (Žďár nad Sázavou, Nové Město na Moravě, Bystřice nad Pernštejnem, městys Nedvědice).

⁶⁴ Vysocina.eu, *Turistické cíle*. [online]. [cit. 2022–11-03]. Dostupné z: <https://www.vysocina.eu/turisticke-cile>

⁶⁵ ČSÚ, Český statistický úřad, *Charakteristika regionu Vysočina*. [Online]. [cit. 2022–11-03.] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xj/charakteristika_kraje

⁶⁶ Kraj Vysočina. *Vítejte na Vysočině*. [Online] 20. 01. 2022. [cit. 2022–11-03.] Dostupné z: <https://www.kr-vysocina.cz/vitejte-na-vysocine/d-4000086/p1=1205>

Cílem destinačního managementu Koruna Vysočiny, z. s. je propojení jednotlivých subjektů působících v cestovním ruchu a kvalitní servis pro návštěvníky regionu zajišťující jejich spokojenost.

Spolupracuje na základě partnerské smlouvy s Krajem Vysočina a jeho krajskou centrálou Vysočina Tourism, p.o., s Českou centrálou cestovního ruchu CzechTourism, MAS Brána Vysočiny, z.s.)

Kraj Vysočina je třetím nejméně navštěvovaným krajem v České republice, a to i přesto, že se jako jeden z mála krajů u nás může chlubit krásnou nedotčenou přírodou. A právě nedotčená příroda, pocit venkova, nepříliš turisticky přexponovaná místa se stalo pro Kraj Vysočina v roce 2021 největším benefitem. V roce 2020, kdy celý svět zasáhla pandemie COVID-19 „utíkal“ každý raději z města na venkov, onen pocit venkova mohl nabídnout právě kraj Vysočina.

Jak vyplývá z Výroční zprávy Koruny Vysočiny z. s., hlavním tématem pro rok 2021 bylo nastartování cestovního ruchu v Koruně Vysočiny a celého kraje. Vzhledem k vzniklé situaci v roce 2020 a částečně i v roce 2021 bylo víc než nutné soustředit se na podporu cestovního ruchu.

Pro návštěvníky připravil spolek Zážitkovou kartu, která nabízí mnoho výhod, slev a zážitků. Do projektu je zapojeno 45 míst, kde turisté kartu získají a 33 míst, kde ji následně uplatní. Ve spolupráci s Krajskou příspěvkovou organizací Vysočina Tourism si na rok 2021 určila marketingová témata, která měla právě umocnit pocit, že Vysočina je onen region, kam může člověk odjet jako na venkov⁶⁷. Cílem této kampaně bylo představit sedmdesát turistických cílů, které jsou určené dětem a představit tak Vysočinu jako ideální místo k návštěvě pro rodiny.⁶⁸

Byly realizovány tyto projekty:

- **putování za sochami Michala Olšiaka** – tipy na výlet nejen pro rodiny s dětmi po venkovních sochách místního autora, vyřezaných ze dřeva

⁶⁷ Vysočina Tourism, *Výroční zprávy* [online]. [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.vysocinatourism.cz/cinnost-vysocina-tourism/zakladni-informace-o-vysocina-tourism/vyrocnizpravy>

⁶⁸ Vysočina.eu, *Vysočina dětem* [online]. [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.vysocina.eu/temata/vysocina-detem>

- **Vysočina sklářská** – vybraná města se sklářskou historií: ale i stále probíhající výroba českého skla na Vysočině. Pro rodiny byla tato kampaň realizována pomocí hry „Vysočina za skleněnkou“, kde bylo cílem navštívit sedm hracích míst, spojených se sklářstvím, za každé navštívené místo turista obdržel skleněnkou a razítko do herního průvodce, za všechna nasbíraná razítka bylo možné soutěžit o deskové hry Vysočina⁶⁹ (huť Ledec nad Sázavou, sklářská huť u Hrocha, Škrdlovice)
- **putování s Vodomilem Korunou Vysočiny** – vědomostní a poznávací hra na téma tajemná zákoutí hradů a zřícenin
- **instagramová stezka** – jedná se o vytipované trasy, vhodné pro cyklistiku i autoturistiku, či pěší túry, s doporučením těch nejfotogeničtějších objektů
- **8ISTOVKY** – nabídka nezapomenutelných pohledů z přístupných vyhlídek, s možností aktivního lezení pro všechny věkové kategorie⁷⁰

V rámci Vysočina Tourism p.o. vznikl projekt Vysočinou na koni, a to na podporu venkovské turistiky. Oblast totiž nabízí více než devět stovek kilometrů dlouhé tzv. hipotrasy, pro cestování na koních. Součástí je i mapování těchto tras, Vysočina je jediným z krajů České republiky, který má hipostezky zanesené v Mapy.cz, do aktivit jsou zapojeny i dva hotely, kde je možné koně ustájit.⁷¹

4.5 Vývoj počtu hromadných ubytovacích zařízení v Kraji Vysočina

Hromadné ubytovací zařízení je každé, které má minimálně pět pokojů a deset lůžek sloužících pro účely cestovního ruchu. Musí poskytovat přechodné ubytování hostům za účelem jakékoliv rekreace.⁷²

⁶⁹ Vysočina.eu, *Vysočina sklářská* [online]. [cit. 2023-01-24].

Dostupné z: <https://www.vysocina.eu/temata/sklarska>

⁷⁰ Koruna Vysočiny, Výroční zpráva [online]. [cit. 2023-01-24].

Dostupné z: <https://www.korunavysočiny.cz/dokumentace/vyrocní-zpravy>

⁷¹ Vysočina Tourism, *Projed'te Vysočinu na koni* [online]. [cit. 2023-01-24].

Dostupné z: <https://www.vysocinatourism.cz/pro-media/tiskove-zpravy/533-projedte-vysocinu-na-koni>

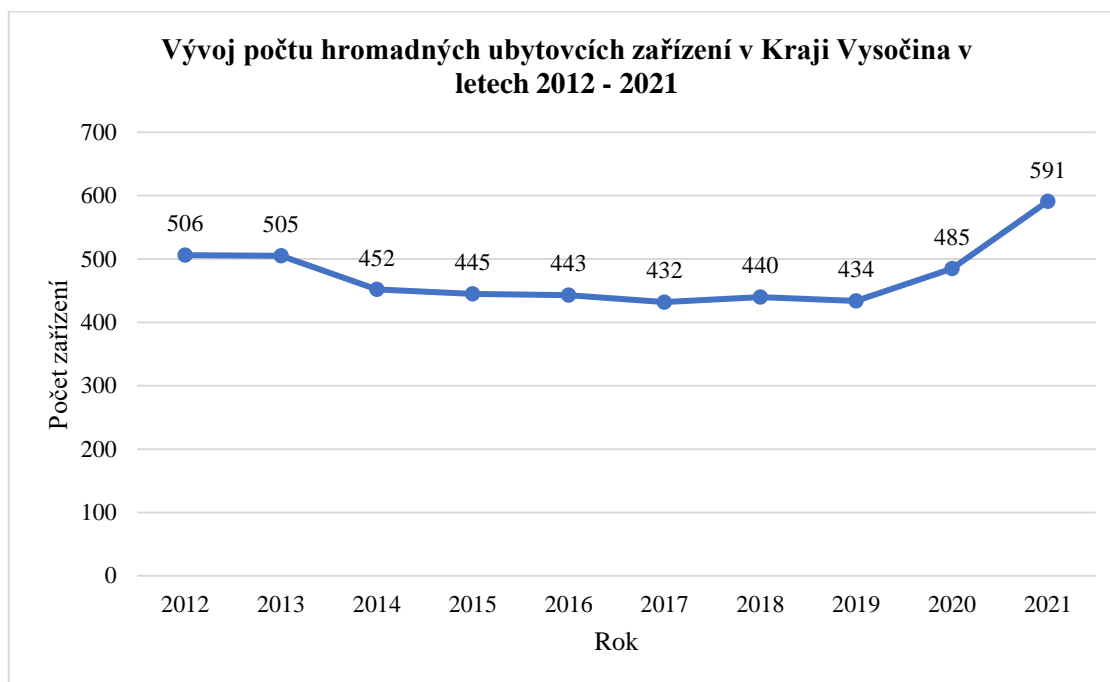
⁷² ČSÚ, Český statistický úřad, *Ubytovací zařízení – metodika* [online]. [cit. 2023-01-25].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xb/ubytovaci-zarizeni-metodika>

Hromadná ubytovací zařízení jsou především jedním z nejdůležitějších ukazatelů pro vývoj a posouzení cestovního ruchu v dané oblasti.

V Kraji Vysočina bylo v roce 2012 k dispozici 505 hromadných ubytovacích zařízení, z grafu č. 3 je patrné, že se jedná o druhý nejvyšší počet ubytovacích zařízení meziročně. V roce 2012 bylo dle dat z Českého statistického úřadu k dispozici celkem 8 893 pokojů a v nich 25 898 lůžek, místo pro stany a karavany bylo 3 593. Kapacita lůžek se v průběhu času snižuje i zvyšuje, v porovnání s rokem 2012, bylo v roce 2021 o 823 lůžek a 386 pokojů více. V roce 2021 se ovšem poměrně razantně snížil oproti roku 2012 počet míst pro stany a karavany, a to o více než 1 000. Nejvyšší úbytek hromadných ubytovacích zařízení znázorňuje graf č. 3 mezi lety 2013 a 2014, a to o 55. Nejvyšší nárůst naopak proběhl mezi roky 2019-2021, o 157, a to i přes probíhající koronavirovou krizi, nejvíce během roku 2019 a 2020 přibýlo penzionů, a to konkrétně 42.⁷³ Zároveň ale v tomto období nejvíce ubytovacích zařízení svoji činnost ukončilo.

Graf 2 Vývoj počtu hromadných ubytovacích zařízení v Kraji Vysočina v letech 2012–2021

Zdroj: ČSÚ 2023, vlastní zpracování

⁷³ ČSÚ, Český statistický úřad, *Kapacity hromadných ubytovacích zařízení podle kategorie* [online]. [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&katalog=31742&pvo=CRU01&str=v42&c=v3~8_RP2021&u=v42_VUZEM I_100_3107

4.6 Počty hostů v hromadných ubytovacích zařízeních v Kraji Vysočina

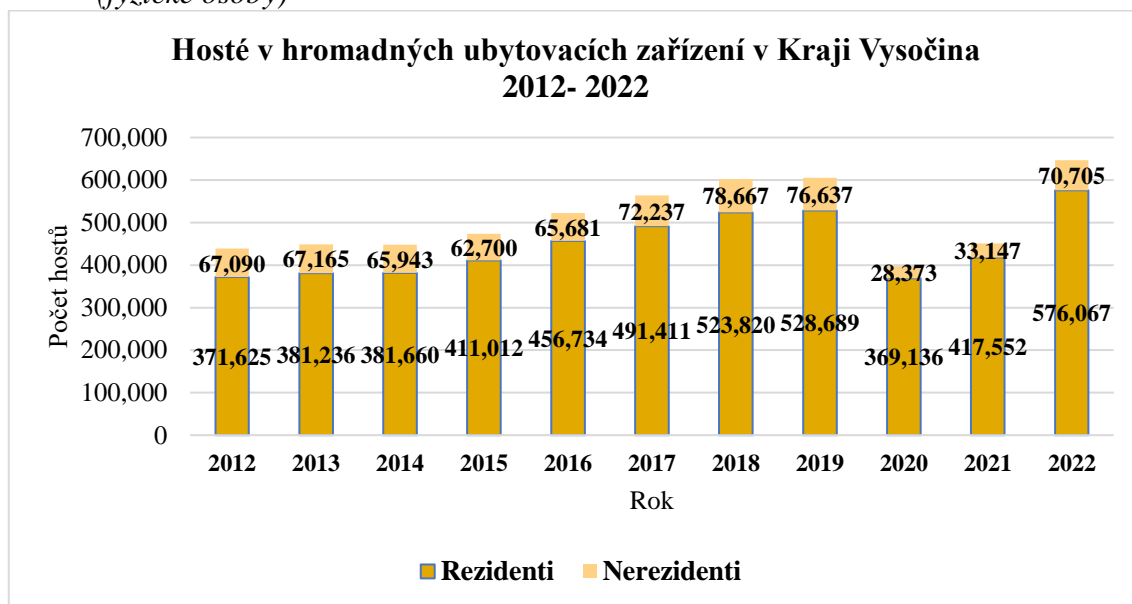
Údaje o hostech ubytovaných v hromadných zařízeních jsou rozděleny na celkový počet hostů, rezidenty a nerezidenty. V následujícím grafu č. 4 jsou obsaženy informace o počtu rezidentů a nerezidentů v Kraji Vysočina za období 2012-2022. Z grafu je patrné, že počet rezidentů převyšuje ve všech letech počet nerezidentů. V roce 2012 byl celkový počet turistů 438 715, tento počet meziročně rostl, a to až do roku 2019. Z grafu č. 4 je patrné, že v roce 2020 došlo k poklesu českých i zahraničních hostů v Kraji Vysočina, celkový počet v hromadných zařízeních činil 397 506 osob, což je nejméně za celých 10 let, to je o 36 % méně než v roce 2019. Tento rapidní propad byl opět zapříčiněn celosvětovou pandemií. Po roce 2020 se cestovní ruch začal z pandemie vzpamatovávat a hostů začalo postupně přibývat, i těch zahraničních. V loňském roce tj. 2022 byl počet hostů na území Kraje Vysočiny nejvyšší za posledních jedenáct let, konkrétně 646 772.⁷⁴

⁷⁴ČSÚ, Český statistický úřad, *Hosté a přenocování v hromadných ubytovacích zařízeních* [online]. [cit. 2023-01-25].

Dostupné z:

https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=CRU03&z=T&f=TABULKA&skupId=1330&filtr=G%7EF_M%7EF_Z%7EF_R%7EF_P%7E_S%7E_U%7E301_null_&katalog=31743&pvo=CRU03&str=v285&u=v285_VUZEMI_100_3107#w=

Graf 3 Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v Kraji Vysočina 2012-2022 (fyzické osoby)

Zdroj: ČSÚ 2023, vlastní zpracování

4.7 Návštěvnost turistických cílů na Vysočině za rok 2021

V tabulce č. 2 je obsaženo deset nejnavštěvovanějších turistických cílů na Vysočině za rok 2021. První místo s poměrně velikou převahou návštěvníků obsadila Zoologická zahrada v Jihlavě, na druhém místě se umístil Šikland, což je zábavní westernový park, který se nachází ve Zvoli pod Pernštejnem. Třetí příčku obsadil Vodní ráj v Jihlavě. Data ukazují, že dva ze tří nejnavštěvovanějších míst na celé Vysočině se nacházejí v Jihlavě. Zajímavé je, že ani jednu příčku neobsadila památka ze seznamu UNESCO⁷⁵.

⁷⁵ Czech Tourism, *Návštěvnost turistických cílů 2021: Kraj Vysočina* [online]. [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: <https://tourdata.cz/data/navstevnost-turistickych-cilu-2021-kraj-vysocina/>

Tabulka 2 Nejnavštěvovanější turistické cíle v Kraji Vysočina za rok 2021

LOKALITA	NÁVŠTĚVNOST (TIS. OSOB)
Zoologická zahrada Jihlava	342,5
Šikland	55,8
Vodní ráj Jihlava	55,8
Horácké muzeum	41,7
Hrad Roštejn	41,2
Rodinný park Robinson	33,0
Státní hrad Lipnice	30,6
Zámek Žďár nad Sázavou	24,2
EDEN Centrum	21,8
Muzeum rekordů a kuriozit Pelhřimov	21,1

Zdroj: CzechTourism TOURDATA 2023, vlastní zpracování

Tabulka č. 3 obsahuje naopak deset nejoblíbenějších turistických cílů, a to konkrétně na Žďársku. První příčku obsadil zábavní park Šikland, který následuje Horácké muzeum v Novém městě na Moravě a na třetím místě je Zámek Žďár nad Sázavou. Jediná památka na seznamu UNESCO, která leží v okrese Žďáru nad Sázavou, Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře je přesně uprostřed níže zmíněných atraktivit.⁷⁶

⁷⁶ Czech Tourism, *Návštěvnost turistických cílů 2021: Kraj Vysočina* [online]. [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: <https://tourdata.cz/data/navstevnost-turisticky-ch-cilu-2021-kraj-vysocina/>

Tabulka 3 Nejnavštěvovanější turistické cíle na Žďársku za rok 2021

LOKALITA	NÁVŠTĚVNOST (TIS. OSOB)
Šikland	55,8
Horácké muzeum	41,7
Zámek Žďár nad Sázavou	24,2
EDEN Centrum	21,8
Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře	20,2
Strašidelný zámek Draxmoor	18,6
Horácká galerie	9,6
Rozhledna Karasín	8,5
Japonská kamenná zahrada	7,1
Modelové království Žďár	7,0

Zdroj: CzechTourism TOURDATA 2023, vlastní zpracování dle

4.8 Návštěvnost památek UNESCO na Vysočině

V následující tabulce č. 4 jsou zaznamenány údaje, které představují počet návštěvníků památek UNESCO na Vysočině za posledních pět let. Z dat vyplývá, že nejnavštěvovanější památkou zapsanou ze Seznamu UNESCO byl v roce 2017 státní zámek v Telči se 109 425 návštěvníky. Nejméně navštěvovanou památkou byla ve výše zmíněném roce Bazilika sv. Prokopa v Třebíči, kam zavítalo pouhých 19 065 návštěvníků. Pomyslné první místo až do roku 2019 obsazovalo město Telč. V roce 2020 klesla návštěvnost památek nejen v Telči, ale i v dalších sledovaných městech. Pokles může být spojen s následky celosvětové pandemie COVID-19. V roce 2020 se nejnavštěvovanějším objektem stal poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře, s 24 937 turisty. V roce 2021 byl cestovní ruch stále zasažen pandemií, což se projevilo i nízké návštěvnosti. Nejnavštěvovanější UNESCO památkou v Kraji Vysočina byla Bazilika sv. Prokopa v Třebíči.⁷⁷

⁷⁷ Statistika kultury České republiky, *Návštěvnost památek*. [online]. [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: <https://www.statistikakultury.cz/navstevnost-pamatek/>

Tabulka 4 Návštěvnost památek UNESCO na Vysočině

	2017	2018	2019	2020	2021
Státní zámek Telč	109 425	100 478	72 949	24 509	18 897
Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého ve Žďáře nad Sázavou	32 600	30 937	33 648	24 937	20 245
Bazilika sv. Prokopa v Třebíči	19 065	18 511	X ⁷⁸	10 409	26 537
Zadní synagoga v Třebíči	23 922	18 813	17 335	13 493	10 998

Zdroj: Statistika Kultury 2023, vlastní zpracování

4.9 Ekonomické ukazatele

Cestovní ruch hraje v ekonomickém měřítku obrovskou roli pro rozvoj státu, regionů, měst a obcí.

Společně s cestováním vytváří jedno z největších ekonomických odvětví, zároveň nabízí nejvíce volných pracovních pozic na trhu práce.⁷⁹ Jedná se o pluralitní odvětví, zahrnující dopravu, ubytování, stravování, služby cestovních agentur, průvodcovské služby a další. Jeho význam pro ekonomiku je velice obtížné statisticky zachytit, proto byl vyvinut tzv. satelitní účet cestovního ruchu.⁸⁰ V České republice je satelitní účet veden již od roku 1999, v současné době je pod záštitou Českého statistického úřadu, který čerpá data mimo jiné i ze zdrojů Ministerstva pro místní rozvoj nebo České národní banky.⁸¹ Satelitní účet cestovního ruchu vychází ze systémů národních účtů a může tak poskytnout údaje o hrubém

⁷⁸ Majitel památkového objektu nedal souhlas ke zveřejnění údajů za tento rok

⁷⁹ LEGIERSKÁ, Yvona. Statistika v cestovním ruchu. Praha: Singular Czech s.r.o., 2007. [online]. [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: http://lenka.tomanova.eu/download/verejna-sprava/Statistika_v_CR.pdf

⁸⁰ BERÁNEK, Jaromír. Ekonomika cestovního ruchu. Praha: MAG Consulting, 2013. ISBN 978-80-86724-46-1

⁸¹ PELLEŠOVÁ, Pavlína, KAJZAR, Patrik. Ekonomika cestovního ruchu: distanční opora. Karviná:

domácím produktu, (HDP) vytvořeného průmyslem a ekonomikou cestovního ruchu nebo poskytuje informace o počtu zaměstnaných osob v cestovním ruchu⁸².

Největším zásahem byl pro ekonomiku cestovního ruchu rok 2020 a celosvětová pandemie Covid-19. Hrubý domácí produkt (HDP), HDP přímo vyjadřuje celkové hodnoty statků a služeb na daném území, představoval v České republice v roce 2020 pokles o 5,6 % proti roku 2019.⁸³

V roce 2020 se tak podíl cestovního ruchu na HDP v Česku propadl na 1,48 % (84,3 miliard korun). Pro porovnání, v roce 2019 činil podíl cestovního ruchu na HDP 2,9 % (166,5 miliard korun). Zároveň se jedná o úplně nejnižší podíl cestovního ruchu na hrubém domácím produktu od začátku sledování v roce 2003. Do té doby HDP cestovního ruchu pouze stoupal⁸⁴. Hrubý domácí produkt České republiky činil v roce 2021 přes 6 miliard korun, v porovnání s Krajem Vysočina ve stejném roce čítal hrubý domácí produkt 234 709 milionů. HDP v Kraji Vysočina meziročně roste.⁸⁵

V roce 2020 čítal počet lidí zaměstnaných v cestovním ruchu v České republice 222 000, což bylo v porovnání s předešlým rokem 2019, o 7,3 % méně. Dle statistik Českého statistického úřadu vyplývá, že v cestovním ruchu pracoval v roce 2020 každý čtyřiatřicátý Čech. Počet zaměstnaných osob byl v roce 2020 v regionu Vysočina 7 789, což je pouze o 313 osob méně než v předešlém roce.⁸⁶

Dopady pandemie se odrazily i na regionálních výsledcích ve všech krajích České republiky.

Slezská univerzita 2017. [online]. [cit. 2023-01-26].

Dostupné z: https://is.slu.cz/el/opf/zima2020/CVABPECR/um/Pellesova_Kajzar_ECR_opora.pdf

⁸² ČSÚ, Český statistický úřad, *Satelitní účet cestovního ruchu* [online]. [online]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/satelitni_ucet_cestovniho_ruchu

⁸³ ČSÚ, Český statistický úřad, *Hrubý domácí produkt (HDP) - Metodika* [online]. [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hruby_domaci_produkci_hdp

⁸⁴ ČSÚ, Český statistický úřad, *Hlavní ukazatele národního hospodářství a cestovního ruchu v ČR* [online]. [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jspx?_af=VYSTUP-objekt&pvo=CRUD-TSA-T2&pvoKc=&katalog=32813&z=T

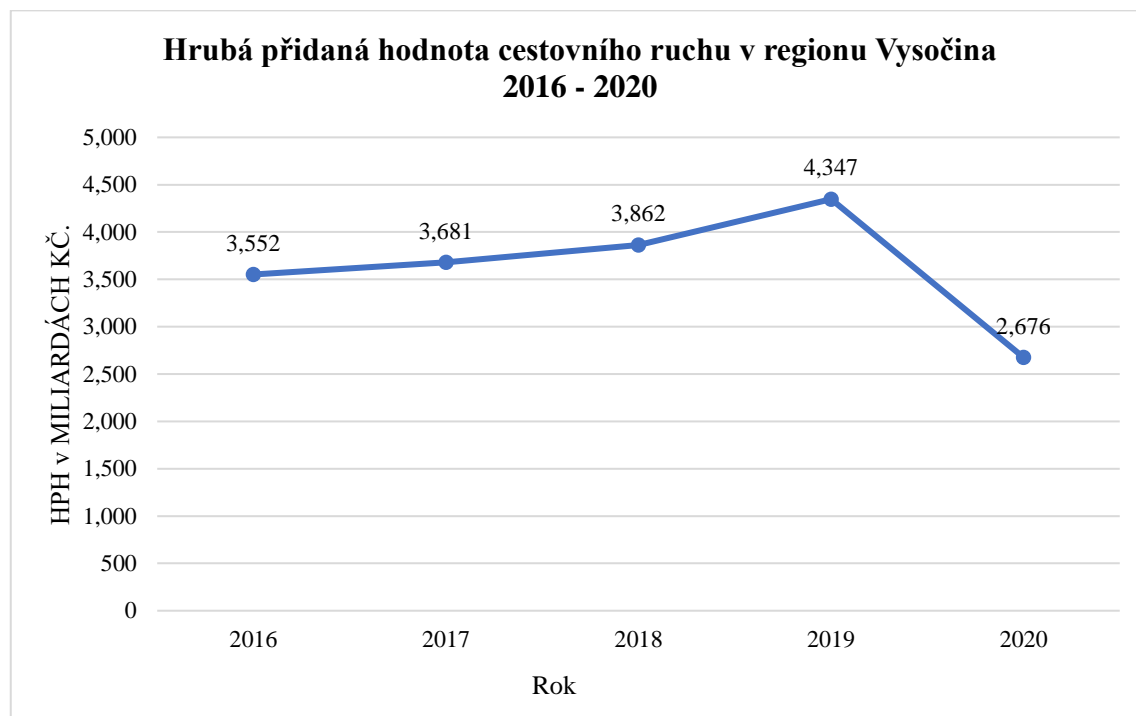
⁸⁵ ČSÚ, Český statistický úřad, *Hrubý domácí produkt* [online]. [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jspx?_af=VYSTUP-objekt&z=T&f=TABULKA&skupId=4809&filtr=G%7EF_M%7EF_Z%7EF_R%7EF_P%7E_S%7E_U%7E_301_null_&katalog=30832&pvo=NUCD05&pvo=NUCD05&str=v324#w=

⁸⁶ ČSÚ, Český statistický úřad, *Regionální satelitní účet cestovního ruchu*. [online]. [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/rtsa_cr

Cestovní ruch České republiky tvořil na národní úrovni 1,45 % (75,4 miliard korun) hrubé přidané hodnoty. Hrubá přidaná hodnota cestovního ruchu (HPD), tato hodnota přímo vyjadřuje souhrnnou výkonnost odvětví, jedná se tudíž o ukazatel výkonnosti ekonomiky.⁸⁷

V Kraji Vysočina hodnota HPD až do roku 2019 meziročně stoupala, nejvyšší naměřená hodnota byla v roce 2019, a to 4 347 miliard korun. Za rok 2020 byl v regionu Vysočina naměřen vůbec nejnižší údaj za posledních pět let, který činil 2 676 miliard korun. Nejnižší hodnota v tomto roce se dá opět odůvodnit koronavirovou pandemií. Kraj Vysočina měl za rok 2020 druhou nejnižší hodnotu HPD, nejnižší příčku obsadil kraj Karlovarský. Nejlépe na tom byla Praha, jejíž HPD bylo 19 miliard korun.⁸⁸

Graf 4 Hrubá přidaná hodnota cestovního ruchu v regionu Vysočina 2016–2020

Zdroj: ČSÚ 2023, vlastní zpracování

⁸⁷ ČSÚ, Český statistický úřad, *Hrubá přidaná hodnota* [online]. [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hruby_domaci_produkci_hdp

⁸⁸ ČSÚ, Český statistický úřad, *Satelitní účet cestovního ruchu* [online]. [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/satelitni_ucet_cestovniho_ruchu

Průměrná hrubá měsíční mzda v Kraji Vysočina od roku 2017 neustále roste. V roce 2017 činila hrubá mzda 27 136 Kč, meziročně se tato částka zvyšuje zhruba o 2 tisíce. Z grafu vyplývá, že nejvyšší zaznamenaná průměrná měsíční mzda byla v roce 2021, kdy představovala 34 351 Kč.⁸⁹

Průměrná hrubá měsíční mzda v kraji Vysočina za prvních devět měsíců roku 2022 činila 36 072 korun českých. Oproti předešlému roku to představuje nárůst o 5 %, tedy o 1 721 Kč. V porovnání s ostatními regiony České republiky je Vysočina na sedmém místě. Nejnižší průměrnou mzdu měl v roce 2022 region Karlovarský. Ve stejném období byla průměrná měsíční mzda v České republice 39 306 Kč.⁹⁰

Graf 5 Průměrná hrubá měsíční mzda v Kraji Vysočina 2017-2021

Zdroj: ČSÚ 2023, vlastní zpracování

⁸⁹ ČSÚ, Český statistický úřad, *Mzdy, náklady práce*. [online]. [cit. 2023-01-26].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xj/mzdy-xj>

⁹⁰ ČSÚ, Český statistický úřad, *Počet zaměstnanců a průměrné hrubé měsíční mzdy ruchu* [online]. [cit. 2023-01-26].

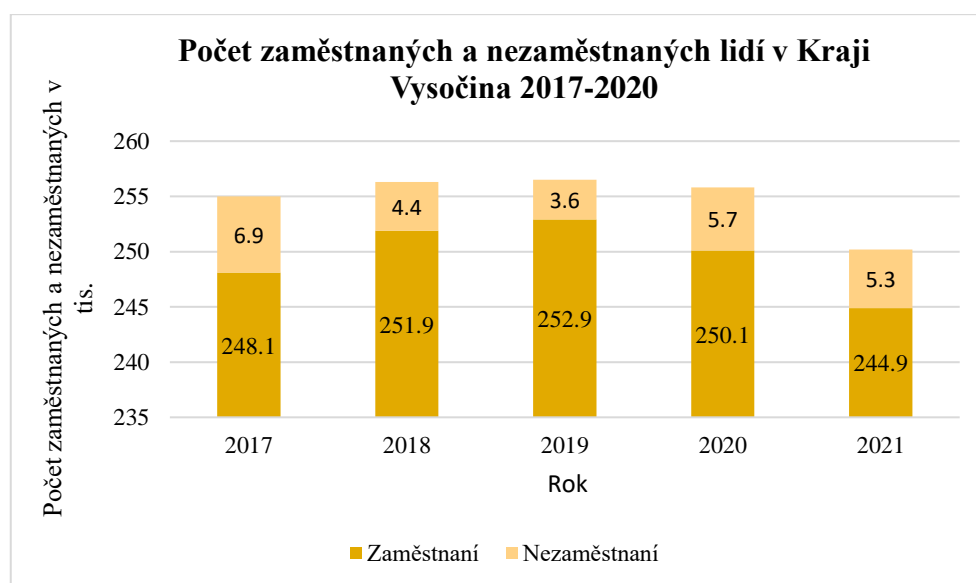
Dostupné z:

https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&skupId=855&filtr=G%7EF_M%7EF_Z%7EF_R%7EF_P%7E_S%7E_U%7E3_01_null_&katalog=30852&pvo=MZD01-A&pvo=MZD01-A&evo=v208!MZD-LEG3-MZD01_1

Následující graf č. 7 znázorňuje počet zaměstnaných a nezaměstnaných osob v Kraji Vysočina od roku 2017-2020. Lze pozorovat, že počet nezaměstnaných osob v Kraji Vysočina dosahoval nejnižších hodnot 3,6 tis. v roce 2019. V roce 2017 byl počet nezaměstnaných naopak nejvyšší, a to 6,9 tisíc. Obecná míra nezaměstnanosti byla v tomto roce 2,7 %. Druhý nejvyšší počet nezaměstnaných osob lze v grafu pozorovat v roce 2020, kdy dosáhl 5,7 tisíc. Oproti roku 2019 se počet nezaměstnaných osob zvýšil zhruba o 2 tisíce, důvodem růstu může být celosvětová pandemie COVID-19. Obecná míra nezaměstnanosti byla tudíž v roce 2020 druhá nejvyšší, a to 2,2 %.⁹¹

K 31. 1. 2023 byl podíl nezaměstnaných osob v kraji Vysočina ve věku 15–64 let 3,28 %. Vysočinu to řadí mezi osm krajů s nezaměstnaností menší než 4 %, do této kategorie spadá také například Středočeský kraj, kde nezaměstnanost činila 3,35 %. Nejnižší podíl nezaměstnaných osob byl ve Zlínském kraji, a to 3,06 %.⁹²

Graf 6 Počet zaměstnaných a nezaměstnaných lidí v Kraji Vysočina 2017-2021 (fyzické osoby)

Zdroj: ČSÚ 2023, vlastní zpracování

⁹¹ ČSÚ, Český statistický úřad. *Zaměstnanost, nezaměstnanost*. [online]. [cit. 2023-02-4]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xj/zamestnanost-xj>

⁹² ČSÚ, Český statistický úřad. *Podíl nezaměstnaných osob v krajích k 31. 1. 2023* [online]. [cit. 2023-02-4]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xc/mapa-podil-kraje>

4.10 Město Telč

Aneb Perla jižní Moravy, Bílá Telč, Jezerní růže...to jsou všechno názvy pro toto město. Leží v jihozápadním cípu Moravy, na půli cesty mezi Prahou a Vídní. Na jihu okresu Jihlava v Kraji Vysočina na Českomoravské vrchovině, je vzdáleno přibližně 25 kilometrů od krajského města Jihlava a 30 km od rakouských hranic.

Název Telč znělo původně Teleč, odvozené od mladého telete. Bylo dříve původem mužského rodu, přešlo však k rodu ženskému. Mohlo znamenat i Telcův dvůr.⁹³

Podle místní pověsti existují zmínky o městě již z roku 1099, první historicky doložená zpráva o Telči pochází z roku 1335, kdy toto malé městečko bylo sídlem královského správce. V roce 1354 nechal Menhart z Hradce postavit hrad, kostel, vodní opevnění a gotické domy po obvodu rozsáhlého tržiště. Město bylo v průběhu let devastováno požáry a pustošeno husitskými vojsky. V 16. století Zachariáš z Hradce pozvedl Telč k rozkvětu. Nechal opravit hrad, přistavět zámek, za jeho vlády byl vybudován městský vodovod, nový špitál, založeny cechy a nové rybníky. V době třicetileté války město trpělo nájezdy Švédů, panství měli v držbě Slavatové. 19. století i zde, bylo ovlivněno průmyslovou revolucí, v bývalém Slavatovském domě, vznikla továrna na výrobu sukna. V období Českého národního obrození měla Telč významnou roli v celém jihozápadním regionu Vysočiny. Význam města vzrostl ještě více, díky vybudování železnice, která vedla z Telče, až do Rakouska. Telč si svou historickou tvář, s branami a rybníky dokázala udržet, a v roce 1992 byla zapsána na Seznam UNESCO.

15. prosince 1991 provedlo Ministerstvo kultury ČR návrh na výběr devíti lokalit pro zařazení do Seznamu světového dědictví. Byly to: městské památkové rezervace Praha, Olomouc, Český Krumlov a Telč, hrad Karlštejn, chrám sv. Barbory v Kutné Hoře, areál poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře ve Žďáře nad Sázavou, rezervace lidové architektury Holašovice a vila Tugendhat v Brně. U těchto památek nebylo určeno pořadí. V červnu 1992 doporučilo Byro Výboru světového dědictví UNESCO plenárnímu zasedání, aby z předložených památek byla historická jádra Prahy, Českého Krumlova a

⁹³ Telc.eu, *Název města* [Online] 20. 01. 2022. [cit. 2022-11-25.] Dostupné z: https://www.telc.eu/turista_a_volny_cas/historie/nazev_mesta

Telče prohlášena za světové památky a zapsána na Seznam světového dědictví UNESCO. 13. prosince byla tato tři města v Santa Fé v Novém Mexiku prohlášena světovými kulturními památkami.⁹⁴

Historické jádro Telče, konkrétně náměstí Zachariáše z Hradce, se dvěma branami, bylo na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO zapsáno v rozsahu městské památkové rezervace. Telč představuje jedinečné celistvě dochované drobnější středověké město s vodním opevněním, dominantním zámekem dochovaným v podobě pozdně gotických a renesančních přestaveb a mimořádně působivými frontami městských domů renesančního, barokního, klasicistního tvarosloví kolem náměstí. Pod většinou domů a také pod částí zámeckého areálu se nachází klikaté katakomby, které v minulosti sloužily většinou jako skladovací prostory, ale někdy se také stávaly posledním úkrytem telčských obyvatel před nepřáteli.⁹⁵

4.11 Město Třebíč

Město Třebíč se nachází v *samém srdci Evropy*, v jihozápadní části Moravy, uprostřed malebného podhůří kopcovité krajiny Českomoravské vrchoviny. Pomyslnou osu města určuje řeka Jihlava, která protéká celým trebičským regionem.

Třebíč je rodu ženského, pro vznik názvu města existují tři teorie a sice, název vznikl ze slov “tře bič” (práská bičem). Když bylo město založeno, měšťané se prý nemohli dohodnout, jak je pojmenovat. Po delším dohadování se nakonec rozhodli pojmenovat město podle první věci nebo činnosti, která je venku zaujme. Dívali se z oken, když vtom zahlédli na cestě vozku, jak bičem pobízel koně. Jeden z konšelů zvolal: “Tře bič!” - a název města byl na světě. Podle další verze jde o jméno odvozené od staročeského slovesa “třebiti” - což v minulých dobách znamenalo čistit půdu od pařezů po předchozím vypálení lesního porostu. Třetí verze se přiklání k teorii, že pojmenování pochází z vlastního jména “Třeba”.

⁹⁴ Telc.eu, *Telč na seznamu UNESCO*. [Online] 01. 08. 2022. [cit. 2022–11-25.] Dostupné z: https://www.telc.eu/obcan/o_meste/telc_na_seznamu_unesco

⁹⁵ Vysocina.eu, *Historické jádro města Telč (UNESCO)*. [online]. [cit. 2022–11-25.]. Dostupné z: <https://www.vysocina.eu/turisticke-cile/1001-historicke-jadro-mesta-telc-svetove-kulturni-dedictvi-unesco>

Údajně se tak jmenoval lech, uváděný jako jeden ze svědků na listině z r. 1088. Jenže město založené Třebou by se nazývalo Třebín a ne Třebíč.⁹⁶

Kronikář Eliáš Střelka Náchodský, městský kronikář Třebíče, napsal, že už v 10. století stával nad řekou Jihlavou hrad Dřevíč (podle místa, kde bylo hodně dříví), u něhož měl být postaven benediktinský klášter a později město. Věrohodný doklad o tom však chybí.⁹⁷

K osídlení města došlo založením benediktinského kláštera moravskými přemyslovskými knížaty Oldřichem Brněnským a Litoldem Znojenským mezi lety 1101 až 1104 na ostrohu nad řekou Jihlavou. Kamennou podobu získal klášter ve třináctém století, kdy na místě původního dřevěného chrámu vznikl kostel Nanebevzetí Panny Marie, který od druhé poloviny 17. století nese název bazilika sv. Prokopa. Kolem kostela v poslední třetině 13. století, za vlády Přemysla Otakara II., vzniklo kolonizační město Třebíč, na pravém břehu řeky Jihlavy. První písemná zpráva opata Martina o městě pochází z roku 1277. Někdy v této době sem přicházeli židé, ti se usazovali na levém břehu řeky Jihlavy, kde během staletí vytvořili silnou židovskou komunitu, která se stala neodmyslitelnou součástí města. Ve 14. století byla Třebíč obehnaná hradbami a slibně se rozvíjela. Rozvoj zastavily války mezi Jiřím z Poděbrad a Matyášem Korvínem, město bylo zničeno a vypáleno uherskými vojsky. Klášterní majetek připadl postupně šlechtickým rodům Šterberků, Pernštejnů, Osovským a Valdštejnů, ti rozbořený klášter přestavěli na zámek.

Do života obyvatel Třebíče neblaze zasáhla druhá světová válka. Válečné události měly nejhorší dopad na zdejší židovskou komunitu. V roce 1942 byli téměř tři stovky židů transportovány do Terezína a pak dále na východ.⁹⁸

Rozrůstání města podpořila prudká výstavba v 70. a 80. letech dvacátého století, související se stavbou jaderné elektrárny v Dukovanech, které předcházelo vybudování vodního díla Dalešice na řece Jihlavě. Během krátké doby se počet obyvatel Třebíče zvýšil více než dvojnásobně.⁹⁹

⁹⁶ 5plus2, *Biblická hora i klády přes močály*. [online]. [cit. 2022-11-25.]. Dostupné z: <https://www.5plus2.cz/file.aspx?d=18.09.2020&n=PETPLUSDVA&e=DA-PARDUBICE&t=pdf>

⁹⁷ HEDBÁVNÝ, Miroslav. *Třebíčské pověsti a zajímavosti. 2., rozš. vyd. Ilustroval Josef DVORÁK*. Třebíč: Akcent, 2005. ISBN 80-7268-340-3.

⁹⁸ Visit Třebíč, *Stručná historie*. [online]. [cit. 2022-11-25.]. Dostupné z: <https://www.visittrebic.eu/historie-trebice/>

⁹⁹ Visit Třebíč, *Stručná historie*. [online]. [cit. 2022-11-25.]. Dostupné z: <https://www.visittrebic.eu/historie-trebice/>

Na Seznam světového dědictví přibyla dvanáctá česká památka, Židovská čtvrť s židovským hřbitovem a bazilika sv. Prokopa v Třebíči. "UNESCO rozhodlo o jejím zapsání," potvrdil z Paříže zástupce české mise. Třebíč nominovala česká vláda v roce 2001. Na Seznamu UNESCO je z výslovně židovských památek zatím jen starý Jeruzalém, připomíná Česká tisková kancelář. Další jsou součástí větších celků, jako třeba starý židovský hřbitov uvnitř historického jádra Prahy. Ke slavnostnímu zápisu došlo dne 3. 7. 2003. Na Seznam UNESCO byly zapsány soubor Židovské čtvrti, židovského hřbitova a baziliky sv. Prokopa.¹⁰⁰

4.11.1 Bazilika sv. Prokopa

Bazilika sv. Prokopa je v podstatě „jen jakousi nesourodou směskou“ stylů a odrazem různých vlivů z mnoha evropských zemí. Původně zasvěcená Nanebevzetí Panny Marie, byla budována od 30. let 13. století jako součást benediktinského kláštera. Nástěnné malby v opatské kapli patří k nejstarším dochovaným na našem území. Stavbu zadal třebíčský klášter jihofrancouzské huti, ta ji budovala v románském stylu. Celá stavba byla dokončena v roce 1260, aby byla o 202 let později vypálena. Stavba sloužila v historii také jako skladiště, sýpky, konírny nebo pivovar. Do původního stavu vrátili chrám až Valdštejnové, v 18. století. Za hlavní klenoty baziliky sv. Prokopa bývají považovány zejména tzv. Opatská kaple a románská krypta. Zmíněnou kapli zdobí druhé nejstarší fresky na Moravě (nejstarší fresky na Moravě se nachází v Dolních Věstonicích, které pokrývají celý vnitřní prostor kaple (údajně snad podobné malby původně zdobily celý interiér baziliky). Třebíčská bazilika je veřejnosti přístupná celoročně.^{101 102}

4.11.2 Židovská čtvrť

Židovská čtvrť je unikátním souborem 123 dochovaných domů. Mezi ně patří například dvě synagogy (Přední a Zadní), židovské muzeum, budova židovské radnice,

¹⁰⁰ iDNES.cz. *Třebíč prorazila na seznam UNESCO*. [online]. [cit. 2022-11-25.]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/trebic-prorazila-na-seznam-unesco.A030630_124153_domaci_jan

¹⁰¹ Turistika.cz, Třebíč – bazilika sv. Prokopa (památka UNESCO). [online]. [cit. 2022-11-27.]. Dostupné z: <https://www.turistika.cz/mista/trebic-bazilika-sv-prokopa-pamatka-unesco/detail>

¹⁰² Třebíč, *Třebíč – město památek UNESCO*. [online]. [cit. 2022-11-27.]. Dostupné z: <https://www.trebic.cz/trebic-mesto-pamatek-unesco/ms-30090>

rabinátu, dále pak chudobinec, nemocnice a dvě školy. Židovská čtvrť je volně přístupná. První zmínka o židovském osídlení v Třebíči se objevuje v roce 1338 v tzv. norimberském martyrologiu. Z tohoto dokumentu je patrné, že se na území tehdejší Třebíče zdržovali židé. Během staletí probíhalo zcela přirozené osídlování městské části Podklášteří, kde se židovská čtvrť nachází dnes. O ghettu, v pravém smyslu slova, můžeme hovořit až od roku 1723, kdy vešel v platnost zákon o tom, že židé musí žít povinně v ghettech.¹⁰³

Na území Třebíče nikdy nedocházelo k řízené represi vůči zdejším židům. Ba právě naopak. Důkazem toho může být skutečnost, že když výše zmíněný zákon přišel, křesťané, žijící na území židovské čtvrti, si "pouze" vyměnili domy s židy, žijícími mimo brány ghetta. Tato křesťanská tolerance pak byla jedním z důvodů, které vedly k zapsání čtvrti na Seznam UNESCO. Po roce 1850 začal probíhat odsun obyvatel v důsledku reformy, které umožnily židům volné stěhování. Zdejší židé odcházeli za obchodem do větších měst. Za druhé světové války došlo k jejich deportaci do terezínského ghetta a následně do různých koncentračních táborů, hlavně do Osvětimi. Jen několik málo lidí se vrátilo zpět. Původní židovská komunita však již nebyla obnovena.

Pro čtvrť jsou typické úzké uličky mezi domy, veřejné průchody, rozpěrné oblouky, romantická náměstíčka, verandy a balkony.¹⁰⁴

4.11.3 Židovský hřbitov

Je jedním z největších a nejlépe zachovaných židovských hřbitovů v České republice. Na rozloze 11 722 m² je pohřbeno přibližně jedenáct set lidí a stojí zde tři tisíce náhrobků. Nejstarší židovský náhrobek je datován k roku 1625, hřbitov tudíž vznikl nedlouhou předtím.

V areálu hřbitova se také nachází památník padlých židovských vojáků z 1. světové války a památník obětí holocaustu.

Všechny tři trebičské památky UNESCO propojuje naučná stezka „Po stopách opatů a rabínů“, která poodhalí něco ze života obou náboženských komunit, které po staletí v Třebíči žily v těsném sousedství.¹⁰⁵

¹⁰³ Kudyznudy.cz, Židovská čtvrť v Třebíči – zapsána na Seznam UNESCO. [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/zidovska-ctvrt-v-trebici>

¹⁰⁴ Kudy z nudy, Židovská čtvrť v Třebíči – zapsána na seznam UNESCO. [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/zidovska-ctvrt-v-trebici>

¹⁰⁵ Třebíč, Třebíč – město památek UNESCO. [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: <https://www.trebic.cz/trebic-mesto-pamatek-unesco/ms-30090>

4.12 Město Žďár nad Sázavou

Původní osada Žďár vznikla na Libické stezce při cisterciáckém klášteře Studnice Blahoslavené Panny Marie, založeném Bočkem z Jaroslavice a ze Zbraslavi (též Boček z Obrán) roku 1252. Založení kláštera a jeho ochranu potvrdil v roce 1253 papež Inocenc IV. O Žďáře jako městečku se poprvé zmiňuje listina z roku 1293, a to v listině českého krále Václava II. Obec Žďár byla na město povýšena roku 1607, kardinálem Františkem z Ditrichštejna, získala tak nová privilegia a nový znak. Cisterciácký klášter byl zrušen a klášterní panství se stalo soukromým majetkem zmiňovaného kardinála. Cisterciáci ale v roce 1638 klášter odkoupili zpět. Na konci třicetileté války (1618-1678) byl klášter napaden Švédy. Za působení opata Václava Vejmluvy, došlo k rekonstrukci kláštera, v duchu barokní gotiky, pod vedením Jana Blažeje Santiniho Aichela, na sochařské výzdobě se podílel sochař Řehoř Theny. Po požáru byl v roce 1784 klášter zrušen císařem Josefem II. Posledním vlastníkem panství byla chlumecká větev rodu hrabat Kinských, a to až do roku 1948, kdy byl zámek znárodněn. V místě areálu vzniklo Muzeum knihy, dnes Muzeum nové generace. V současné době patří zámek a okolní areál opět rodu Kinských a pod jejich vedením, dochází k rekonstrukci.¹⁰⁶

V současnosti je Žďár nad Sázavou okresním městem ležícím na pomezí Čech a Moravy v malebné krajině Českomoravské vrchoviny uprostřed chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy. Název města je pravděpodobně odvozen od slovesa žďářit (vypalovat lesy a křoviny, k získání zemědělské půdy).¹⁰⁷

Ve druhé polovině 19. století se ve městě rychle rozvíjel národní život. Byly založeny první větší podniky, hlavně obuvnické a město získalo železniční spojení. Na frontách první světové války v letech 1914–1918 zahynula řada občanů města, kteří padli jako legionáři. Druhá světová válka silně postihla město v květnových dnech roku 1945. Bylo zničeno

¹⁰⁶ Žďár nad Sázavou – oficiální stránky města s památkou UNESCO, *Město a jeho historie*. [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: <https://www.zdarns.cz/mesto-zdar/mesto-a-jeho-historie>

¹⁰⁷ Mistopisy.cz, *Žďár nad Sázavou*. [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/9338/zdar-nad-sazavou/>

a poškozeno mnoho domů. Po válce došlo k prudkému vzrůstu počtu obyvatel v souvislosti s výstavbou strojírenského závodu ŽĎAS a.s. (Žďárské strojírný).¹⁰⁸ K založení podniku došlo v roce 1951, Společnost se zabývá výrobou tvářecích zařízení pro volné kování, zařízení na zpracování šrotu, hydraulických lisů zařízení na zpracování válcovaných výrobků, zařízení pro rovnání materiálu, inspekčních a rovnacích linek pro úpravu tyčí a kusové dodávky pro válcovny. Nelze opomenout též, kdysi rodinnou firmu TOKOZ (tovární kování zámků), která je nyní největší firmou v České republice na výrobu visacích zámků.

V 70. letech 20. století bylo takřka úplně přestavěno celé historické jádro města. A postupně část po části dochází ke zvelebování města a jeho rozvoji, přičemž centrum města je vnímáno jako zóna obchodu a služeb.¹⁰⁹

Žďár nad Sázavou leží na hlavní železniční trati Praha-Brno. Lze využít i dobrého spojení autobusovými linkami prakticky do všech větších měst. Ve městě funguje městská hromadná doprava.¹¹⁰ Ubytování přímo ve městě, zároveň s restaurací nabízí 3 hotely, 2 penziony s restaurací, 4 penziony bez restaurace, 1 apartmán a pokoj v barokní věži Zámku Žďár nad Sázavou.¹¹¹ V okolí se lze ubytovat v autokempech, i v soukromých chatách i chalupách, v chatových osadách. Město disponuje až třiceti stravovacími zařízeními, zahrnující restaurace, bistra, pizzerie, rychlá občerstvení, dále pak cukrárnami, i stánkovým prodejem zmrzlin, kavárnami a čajovnami. Vzdělávací instituce jsou ve městě zastoupeny také v hojném počtu.¹¹² Život ve Žďáře ovšem nepřináší pouze radost. Město už čtyřicet let řeší obchvat, který je v územním plánu po celou tuto dobu zanesen, avšak stavba se stále nerealizuje. Přitom se v tomto případě jedná o pouhých šest kilometrů¹¹³. Město řeší i

¹⁰⁸ České dědictví UNESCO, *Žďár nad Sázavou – Historie*. [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: <https://www.unesco-czech.cz/zdar-nad-sazavou/historie/>

¹⁰⁹ Zdarns.estarnky., *Stručná historie města Žďáru nad Sázavou*. [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: <https://zdarns.estranky.cz/clanky/historie-mesta-zdaru.html>

¹¹⁰ Mistopisy.cz, *Žďár nad Sázavou*. [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/9338/zdar-nad-sazavou/>

¹¹¹ <https://www.zdarns.cz/cestovni-ruch/ubytovani?fbclid=IwAR1rKEZOTGOAbI9gZdtxm3jZ7fv2b5Cj02sDiJUROrx9rKyk04tLnBURMbA>

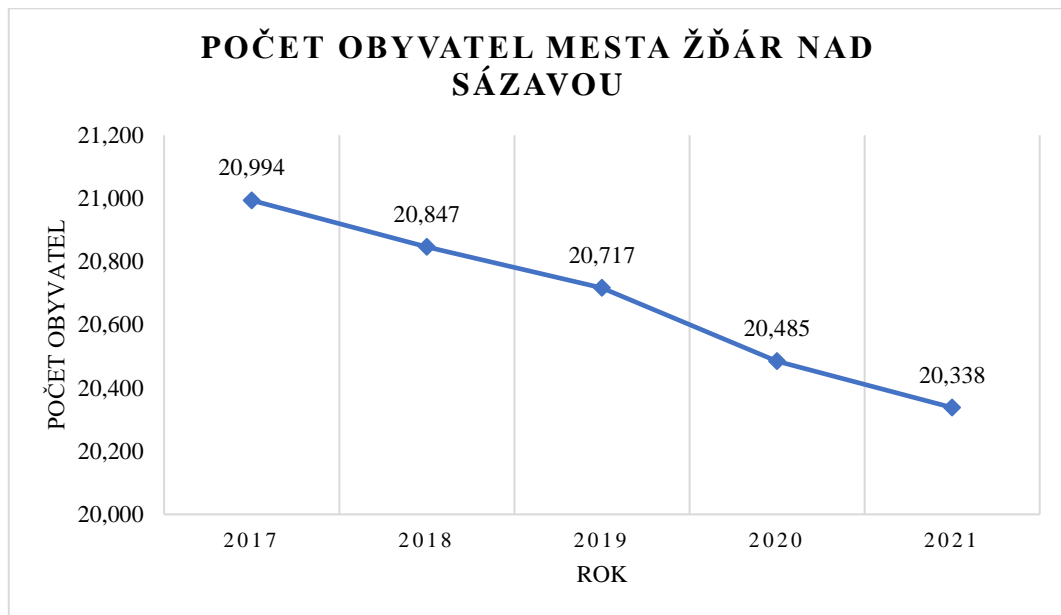
¹¹² Mistopisy.cz, *Žďár nad Sázavou*. [online]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/9338/zdar-nad-sazavou/>

¹¹³ iDnes.cz, *Chceme skutečný obchvat, ne průtah městem, žádají lidé ve Žďáře*. [Online] [cit. 2022–11-28.]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/jihlava/zpravy/doprava-zdar-nad-sazavou-prutah-obchvat-petice.A220701_671955_jihlava-zpravy_evs

stížnosti chatařů, kteří si stěžují na hluk z průmyslové zóny a nově postavené pily na okraji města. V plánu je výstavba protihlukové stěny¹¹⁴.

Dle grafu č. 8 je patrné, že počet obyvatel města Žďár nad Sázavou má v posledních pěti letech klesající tendenci. Počet obyvatel k 1. 1. 2022 činil 20 270 obyvatel.¹¹⁵

Graf 7 Počet obyvatel města Žďár nad Sázavou (fyzické osoby)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

4.12.1 Okres Žďár nad Sázavou

Krajinu okresu definují především husté jehličnaté lesy a řada rybníků, tím největším je Velké Dářko. Okres leží ve východní části Českomoravské vrchoviny, na horních tocích řek Sázavy, Oslavy, Svratky a Chrudimky. Sázava protéká kamenitým řečištěm, většinou však zalesněnými údolími. Pramení ve výšce 757 m. n. m. u Velkého Dářka. Zajímavostí je,

¹¹⁴ iDnes.cz, *Chataře ve Žďáře ruší pila i auta, pomoci mají protihlukové stěny a val*. [Online] [cit. 2022–11-28.] Dostupné z: https://www.idnes.cz/jihlava/zpravy/hluk-zahrada-chata-zdar-nad-sazavou-vysocina-pila-stiznost.A220512_664443_jihlava-zpravy_mv

¹¹⁵ ČSÚ, Český statistický úřad, *Demografický vývoj Žďár nad Sázavou*. [Online] [cit. 2022–11-28.] Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=profil-uzemi&uzemiprofil=31548&u=VUZEMI_43_595209#

že tvoří historickou hranici Čech a Moravy. Žďárským okresem prochází hlavní evropské rozvodí dělící od sebe úmoří Černého a Severního moře.

Na jihu sousedí s okresy Třebíč a Brno-venkov, na východě s okresem Blansko, na severu s okresy Svitavy a Chrudim a na západě s okresy Havlíčkův Brod a Jihlava. Nynější území žďárského okresu bylo vytvořeno v rámci reformy administrativního členění republiky v roce 1960 spojením částí několika menších okresů. Vznikl tak velký okres, jehož území se však výrazně zmenšilo v roce 2005 přesunem více než dvaceti obcí k okresům v Jihomoravskému kraji.

Celé území okresu se nachází na jedné ze dvou geologických jednotek nadregionálního významu v rámci území České republiky. Zmíněnými jednotkami jsou Český masiv a jihovýchodní výběžek v oblasti Velké Bíteše.¹¹⁶

Vzhledem k přírodním poměrům je na území okresu mnoho chráněných oblastí. Nejvýznamnější z nich je Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy, dále zde můžeme najít Národní přírodní památku Švařec a tři národní přírodní rezervace: Dářko, Radostínské rašelinště a Žákovu horu. Na území okresu se také nachází celkem deset přírodních rezervací: Baba-V Bukách, Branty, Čtyři palice, Meandry Svatky u Milov, Ochoza, Olšina u Skleného, Pod Kamenným vrchem, Štíří důl, Údolí Chlébského potoka a Vírská skalka. Z dalších chráněných území zde zaznamenáváme celkem 51 přírodních památek.¹¹⁷

Okres Žďár nad Sázavou je největším a nejlidnatějším okresem Vysočiny s průměrnou hustotou zalidnění 74,2 obyv./km². Je osmým největším ze 77 okresů.¹¹⁸

4.13 Atraktivita města Žďár nad Sázavou

Ve městě je k dispozici jedno infocentrum, které se nachází v budově radnice na centrálním náměstí. Informace turistům a návštěvníkům mohou podat i tři tzv. infopointy, které jsou umístěny v antikvariátu Mlha, v hale Českých drah, na místním nádraží, dále

¹¹⁶ GEOLOGICKÝ PARK Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Členění českého masivu. [online]. [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://www.parkgeo.cz/mapa.htm>

¹¹⁷ CHKO – Žďárské vrchy – AOPK ČR, *Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy*. [online]. [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://zdarskevrchy.nature.cz/>

¹¹⁸ ČSÚ Český statistický úřad, *Charakteristika regionu Vysočina*. [Online] [cit. 2022-11-03.] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xj/charakteristika_kraje

v místní knihovně Matěje Josefa Sychry, v Domě kultury a v Relaxačním centru.¹¹⁹ V únoru 2022 porota v architektonické soutěži vybrala návrh na podobu nového informačního a turistického centra Zelená hora. Projekt bude realizován v následujících letech¹²⁰.

K vyhledávaným turistickým cílům přímo ve městě patří¹²¹:

- Barokní kamenný most
- Dolní hřbitov se sochou Anděla Posledního soudu
- Farní kostel sv. Prokopa.
- Kaple Panny Marie Studniční
- Kaple sv. Barbory
- Kaple sv. Markéty
- Konventní kostel Nanebevzetí Panny Marie a sv. Mikuláše
- Kostel Nejsvětější Trojice
- Moučkův dům
- Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře
- Stará radnice
- Zámek Žďár nad Sázavou

Stálá expozice o historii města, je prezentována v Moučkově domě, různé výstavy probíhají v Tvrzi, obě budovy jsou součástí Regionálního muzea. V Domě kultury je umístěno rozsáhlé modelové kolejiště s námětem Vysočiny.¹²²

Dá se říci, že největší kulturní akcí, je Žďárská pouť, která je po té Matějské v Praze největší. Koná se v polovině května a je spojena se svátkem sv. Jana Nepomuckého.

¹¹⁹ Mistopisy.cz, *Žďár nad Sázavou – informační centrum*. [online]. [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/9338/zdar-nad-sazavou/informacni-centrum/>

¹²⁰ iDnes.cz, *Žďár zná podobu zázemí pod Zelenou horou, stavět se ale jen tak nezačne*. [online]. [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/jihlava/zpravy/architekt-soutez-zelena-hora-vizualizace-zdar-nad-sazavou.A220205_649513_jihlava-zpravy_mv

¹²¹ Žďár nad Sázavou – oficiální stránky města s památkou UNESCO, *Památky*. [online]. [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://www.zdarns.cz/cestovni-ruch/pamatky>

¹²² Zdarns.estranky, *Stálá expozice ve Žďáře nad Sázavou*. [online]. [cit. 2022-11-27.]. Dostupné z: <https://zdarns.estranky.cz/clanky/historie-mesta-zdaru.html>

Se Dnem dětí je na začátku června spjata slavnost Den Žďáru, se soutěžemi a výpravami pro nejmenší a jejich doprovod. Červnový večer (noc) je zasvěcen Noci kostelů, to se otevírají nepřístupná místa v kostele sv. Jana a v dalších objektech. Poměrně čerstvou novinkou je konání Žďárských pivních slavností, ty vychází časově, v době letních prázdnin. Kromě prohlídek zde každý srpen, bezmála již čtyřicet let probíhá folk country festival Horácký džbánek. Od konce srpna do poloviny září ve Žďáře představují svá díla umělci (výtvarníci, sochaři, skláři), na Slavnostech jeřabin, a to už téměř třicet let.¹²³

Sportovní vyžití ve městě je na dobré úrovni, nabízí se aerobic, posilovny, spinning, squash, tenisové kurty, fotbalové hřiště, bezpočet dětských hřišť, hřiště dopravní, dále pak městský plavecký bazén, sauna, v létě venkovní koupaliště a další sportoviště. Ke koupání je vhodná také Pilská vodní nádrž ležící na okraji města. V zimě je možné bruslení na zimním stadionu. Kolem zimního stadionu vede rychlobruslařský ovál.

V okolí města jsou běžecké trati a cyklostezky. Zrenovovaná stezka pro chodce vede kolem Zelené hory. Nejvyužívanější je cyklostezka, která vede z města, do sousední vesnice Polnička. Tato trasa je vhodná i pro in-line bruslaře. Cestou se nachází sportovně – rekreační areál Pilák, s již zmiňovanou vodní nádrží Pilská, s autokempem, vhodným ke stanování. Kromě toho tu stojí dřevěné plastiky od Michala Olšiaka, v podobě Lva a Orlice s hraničním kamenem, které představují symbolickou zemskou hranici mezi Čechy a Moravou. Olšiakovy sochy lze spatřit na celém území Vysočiny. Cílem v Polničce je Občerstvení Salon Express Vagon, občerstvení bylo původně koncipováno jako starý odstavený vagon, s restauračními stoly a židličkami, uvnitř, s rozvojem turistiky, majitel své podnikání rozšířil a dnes je toto Občerstvení od jara do podzimu doslova v obložení. Z Polničky se dá případně pokračovat cyklostezkou až k rybníku Velké Dářko, rybník je nazýván mořem Vysočiny, často zbarveným dohněda, což je díky rašelinovému podloží. Samotný rybník je i díky častému příznivému větru nakloněn windsurfingu. Během léta se zde pořádají závody Dračích lodí. Ubytování je možné v kempu či soukromě v některé z chat či chalup z přilehlé chatové osady. Kolem rybníka vede naučná stezka, která současně pochází dvěma naučnými stezkami, a sice Chráněnou krajinnou oblastí Žďárské vrchy a Radostínskými rašeliníšti.

¹²³ Žďár nad Sázavou. Žďár nad Sázavou – oficiální stránky města s památkou UNESCO, *Kalendář akcí*. [online]. [cit. 2022-11-27.]. Dostupné z: <https://www.zdarns.cz/kultura-a-sport/kalendar-akci>

Od rozcestníku lze pokračovat do nedaleké obce Radostín nebo do Račina, kde se nachází např. socha raka, od již zmiňovaného Olšiaka.¹²⁴

Nejmladší cyklostezkou, a to z roku 2021 je ta, která spojuje město Žďár s obcí Stržanov.¹²⁵

4.14 Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře

Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého je nedílnou součástí dějin Žďáru nad Sázavou. Zakladatelem žďárského kostela byl Václav Vejmluva, ten vstoupil do cisterciáckého řádu, ve žďárském klášteře. Klášter bohužel vyhořel a Vejmluva se vzdělával v Praze, po studiích se vrátil zpět do kláštera ve Žďáře, kde pracoval jako ekonom. V roce 1705 byl Vejmluva zvolen opatem¹²⁶. Po příchodu do města Václav Vejmluva nechal zhotovit rytinu s obrazem světce Jana Nepomuckého, který byl jeho oblíbeným světcem, na kamenném sloupu, na cestě z kláštera na Zelenou horu, dříve nazývanou Černý les nebo také Strmá hora.

Někdy v průběhu roku 1706 se opat Vejmluva setkal s Janem Blažejem Santini Aichlem, příslušníkem třetí generace severoitalských kameníků, ač se jím sám kvůli vadě nemohl stát a vyučil se malířem. Už za svého života se stal významným tvůrcem, architektem ve stylu barokní gotiky. Mezi opatem a umělcem došlo k souznění.

Santini nejprve prováděl přestavby v interiérech žďárského kláštera, podle jeho návrhu byl nedaleko postaven Dolní hřbitov, hostinec a starobinec. Nejskvostnějším dílem se ovšem stal kostel sv. Jana Nepomuckého. Opat Vejmluva Santinimu prezentoval představu o tom, jak by měl kostel na půdorysu hvězdy, prostupovanou všude významovým počtem pěti vypadat. Ještě před stavbou kostela opat Vejmluva rozhodl, že na vrchu, kde bude kostel postaven, bude les vykácen a bude pojmenován Zelená hora.¹²⁷

¹²⁴ Žďárský průvodce, *Naučnou stezkou severskou přírodou kolem Velkého Dářka*. [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: <https://www.zdarskypruvodce.cz/naucnou-stezkou-severskou-prirodou-kolem-velkeho-darka/>

¹²⁵ Vysocina.eu, *Za sportem-Vysocina.eu*. [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: https://www.vysocina.eu/turisticke-cile/za-sportem?za-sportem%5B%5D=cykloturistika&limit=20&cat_id=99&Itemid_form=&el_name=button

¹²⁶ Zelená hora, *Václav Vejmluva*. [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: <https://zelena-hora.cz/cz/o-zelene-hore/osobnosti-zelene-hory/vaclav-vejmluva>

¹²⁷ Noviny žďárské radnice, duben 1995, ročník II.; soukromý archiv paní Věry Kubínové

Představu stavebníka o chrámu, kde měl mít hlavní úlohu obraz hvězdy, přetavil architekt do mimořádně působivé podoby, kterou dokázala ocenit až moderní doba, a to ještě ne vždy.¹²⁸

Stavba kostela proběhla během tří let, v roce 1722 byl kostel vysvěcen. Stal se první velkou svatyní, zasvěcenou Janu Nepomuckému. Symbol pěti je realizován v celé stavbě kostela. Vede do něj pět vchodů, na hlavním oltáři v kostele se nachází pět řezb andělů. Areál poutního kostela, sestává z vlastní svatyně a ambitu, po obvodu kostela se střídá pět kaplí. Dominantu kopule kostela tvoří velký červený jazyk, což je také atribut zmíněného světce. Jazyk je obklopen kruhem plamenů, z něhož prosvítají paprsky. Kostel přestál mnoho nepříznivých časů a neštěstí. Skvěl se a klesal, aby byl opět povznesen.¹²⁹

V roce 1994 byl poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře zapsán do Seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Zápis do UNESCO s sebou, kromě zvýšeného zájmu návštěvníků, přineslo obavy a změny, které se ne vždy setkaly s pochopením. Z důvodu nezbytné opravy a rekonstrukce ambitu kolem kostela, došlo k přemístování hrobů na nedaleký nově postavený hřbitov. O způsobu vymístování hrobů na Zelené hoře se živě diskutovalo.¹³⁰

Protože kostel na Zelené hoře byl zalesněn jehličnatým porostem, les musel být, kvůli rekonstrukci a snadnějšímu přístupu turistů vykácen, přičemž ani to se zprvu nesetkalo s pochopením. O údržbu Zelené hory se již třetím rokem stará stádo beranů. Ti spásají travní porost a jsou tak využívány jako „živé sekačky“.¹³¹ V blízkosti kostela vede naučná stezka kolem rybníka a zámku, s výhledem na poutní kostel.¹³²

V srpnu 2014 byl poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře po více jak 50 letech navrácen do majetku a správy Římskokatolické farnosti ve Žďáře nad Sázavou.¹³³

¹²⁸ Zelená hora, *Podněty a příprava stavby*. [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: <https://zelena-hora.cz/cz/o-zelene-hore/chronologie-dejin-zelene-hory/podnet-a-priprava-stavby>

¹²⁹ Noviny žďárské radnice, duben 1995, ročník II.; soukromý archiv paní Věry Kubínové

¹³⁰ Vysočina, číslo 32, regionální deník, ročník XXXVI, 15. srpna 1996; soukromý archiv paní Věry Kubínové

¹³¹ iDnes.cz, *Trávu na Zelené hoře spásají berani, skvěle nahradí lidské síly*. [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/jihlava/zpravy/ovce-beran-ponik-trava-paseni-zelena-hora-zdar-nad-sazavou.A220518_665285_jihlava-zpravy_mv

¹³² Žďár nad Sázavou – oficiální stránky města s památkou UNESCO, *Naučná stezka kolem Zelené hory*. [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: <https://www.zdarns.cz/cestovni-ruch/naucna-stezka-kolem-zelene-hory?fbclid=IwAR3zt7bXPDsZNk5-2JbisiORVoZC33mgMHRMBIaaCr-HM22CiHO-xfN>

¹³³ Zelená hora, *Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře vrácen církvi*. [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: <https://www.zelena-hora.cz/cz/news/kostel-sv-jana-nepomuckeho-na-zelene-hore-vcracen-cirkvi-6>

5 Výsledky a diskuse

Vývoj cestovního ruchu v České republice byl až do roku 2020 dlouhodobě ideální, tedy s rostoucí tendencí. K propadu cestovního ruchu došlo v roce 2020, vlivem celosvětové pandemie COVID-19. O dva roky později došlo k 71% růstu, to lze ovšem těžko posoudit, protože nashromážděná data zahrnují i Ukrajince, u nichž nelze posoudit, zda se jedná o turisty či o uprchlíky. Pandemie znamenala i největší zásah pro ekonomiku cestovního ruchu, s poklesem o 5,6 % v roce 2020, podíl cestovního ruchu na Hrubém domácím produktu České republiky se propadl na 1,48 %. Až do roku 2019 Hrubá přidaná hodnota cestovního ruchu stoupala, ale v roce 2022 byla druhá nejnižší v rámci České republiky, jak popisuje graf č. 5. V roce 2020 v cestovním ruchu pracoval každý 24. Čech, v Kraji Vysočina to bylo celkem 7 789 lidí.

Nejnavštěvovanějším regionem České republiky je hlavní město Praha, oproti tomu Kraj Vysočina je třetím nejméně navštěvovaným krajem. Z tabulky č. 3, která obsahuje údaje o návštěvnosti míst na Žďársku v roce 2021, je patrné, že poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře, ve Žďáře nad Sázavou se umístil na pátém místě. Nejvyhledávanějším turistickým cílem v Kraji Vysočina se v roce 2021 stala Zoologická zahrada v Jihlavě.

V Kraji Vysočina turisté v letech 2017-2019 navštěvovali nejčastěji historické centrum Telče. Rok 2020 znamenal první místo, co do návštěvnosti poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáře nad Sázavou, o rok později to byla bazilika sv. Prokopa v Třebíči.

Vývoj počtu hostů v hromadných ubytovacích zařízeních v Kraji Vysočina byl zkoumán od roku 2012, kdy celkový počet rezidentů i nerezidentů dosáhl 450 699, až do roku 2019 tento údaj meziročně rostl. Rok 2020 byl ovlivněn pandemií COVID-19, což se projevilo nejnižší obsazeností ubytovacích zařízení za posledních deset let. V roce 2022 se cestovní ruch začal vzpamatovávat. V Kraji Vysočina tak v roce 2022 přenocovalo nejvíce lidí od roku 2012, a to 646 772. V témže roce byl dokonce zaznamenán i nejvyšší počet rezidentů v tomto regionu.

Počet hromadných ubytovacích zařízení v období 2012-2018 byl proměnlivý. Výraznou změnu přinesl rok 2021, kdy počet lůžek stoupl, a naopak klesl počet míst pro stany a karavany. Graf č. 3 znázorňuje nejvyšší nárůst v posledních dvou letech, nejvíce

hromadných ubytovacích zařízení přibýlo v roce 2019, a to, i přes pandemii COVID-19. Zároveň ale v tomto období nejvíce ubytovacích zařízení svoji činnost ukončilo.

V roce 2021 byl Kraj Vysočina třetím nejméně zalidněným krajem, v průběhu let počet obyvatel klesá. Průměrná mzda obyvatel na Vysočině od roku 2017 neustále roste, její výše je celorepublikově na sedmém místě. Nejméně nezaměstnaných bylo za sledované období 2017-2021 v roce 2019, o rok později bylo lidí bez práce nejvíce a region byl tak druhý, co do počtu nezaměstnaných v České republice. Ale k 1. 1. 2023 patřil mezi osm krajů s nezaměstnaností menší než 4 %.

5.1 Shrnutí výsledků z provedených rozhovorů

V této kapitole jsou prezentovány výsledky kvalitativního šetření s představiteli městských úřadů. Z provedených rozhovorů lze zjistit, že i přesto, že Telč, Třebíč i Žďár nad Sázavou jsou města, v nichž se nachází památka zapsaná na Seznam UNESCO, tvoří příjmy z cestovního ruchu podstatnou část rozpočtu. Ve Žďáře nad Sázavou tvoří příjmy z cestovního ruchu pouze 0,17 % všech příjmů rozpočtu města.

Města ke svému rozvoji čerpají finance především z dotačního programu IROP, který je realizován z peněz Evropského fondu pro regionální rozvoj. Dotace z programu IROP využívají v oblasti cestovního ruchu, regionálního rozvoje, ve Žďáře nad Sázavou pak například v roce 2018 žádali o dotace z Kraje Vysočina na Zlepšení stavu památky UNESCO a její propagace. Celkové náklady na tento projekt činily 524 051 Kč, přičemž dotace město dostalo přesně na 500 000 Kč. Dále pak města žádají o finance z dotačních programů Ministerstva kultury ČR, Ministerstva životního prostředí ČR, z Fondu Vysočina nebo Státního fondu životního prostředí České republiky.

Vedení měst se snaží o propagaci především mediálně, také pomocí billboardů či tisku. Marketing ve městech je vykonáván podobnou formou jako samotná propagace, dále prostřednictvím různých kampaní a společností (např. Koruna Vysočiny, České dědictví UNESCO, destinační kancelář Třebíčsko), které jsou s městy spojeny. V Telči a Třebíči tvoří náklady na propagaci zhruba 30-40 % z rozpočtu cestovního ruchu. Ve Žďáře nad Sázavou je to 0,21 % provozních výdajů města. Památky UNESCO jsou prezentovány v Telči, Třebíči i Žďáře nad Sázavou podobně, a to především online a mediální formou.

Vlivem pandemie COVID-19, ve všech zkoumaných městech došlo k výraznému poklesu návštěvníků. Následkem pandemie ubylo v Telči a v Třebíči především stravovacích zařízení. Na rozvoji služeb, souvisejících s cestovním ruchem se tato skutečnost nijak neprojevila. Žďár nad Sázavou dokonce žádný zánik podnikatelských subjektů neneviduje.

Na základě získaných informací z rozhovorů, lze konstatovat, že k rozvoji cestovního ruchu a služeb s ním spojených ve vybraných městech v Kraji Vysočina **došlo**, a to bezprostředně potom, co byly výše zmíněné památky zapsány na Seznam UNESCO.

„Značka“ UNESCO památek je pro města, velkým marketingovým tahákem a zároveň poctou.

6 Závěr

Bakalářská práce, zabývající se tématem „Rozvoj regionu z hlediska zápisu památek na Seznam UNESCO“, byla zaměřena na rozvoj cestovního ruchu v Kraji Vysočina, během posledních pěti let. S cílem zjistit, zda zápis vybraných měst s památkami zapsanými do Seznamu UNESCO ovlivnil rozvoj regionu a jejich návštěvnost.

Zápis památek na Seznam UNESCO rozvoj regionu, v oblasti cestovního ruchu ovlivnil. Ke změnám začalo docházet bezprostředně po jejich zápisu. Řada cestovních kanceláří se orientuje pouze na města s památkami UNESCO. Památka UNESCO je pro dotčená města velkou zárukou. Nižší návštěvnost zaznamenávají všeobecně, ty památky, které jsou „osamoceny“, jako je tomu u poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře, ve Žďáře nad Sázavou, i proto město doplňuje nabídku o další zážitky. Ve městech v souvislosti se zápisem na Seznam UNESCO došlo k výraznému vzestupu cestovního ruchu, což vedlo ke vzniku nových služeb, souvisejících s tímto odvětvím, a zároveň tak došlo ke vzniku nových pracovních příležitostí. Stravovacích i ubytovacích zařízení je ve městech dostatek. Turisté jsou vítáni. Města se rozvíjí po ekonomické stránce, i v kulturní a sportovní oblasti. Díky přístupu Kraje Vysočina dostávají finanční příspěvek na rozvoj cestovního ruchu. Návštěvnost památek je stabilní a udržitelná.

Zápisem na Seznam UNESCO nijak výrazně nedošlo ke změně pravidel památkové péče. Zápis s sebou ale přinesl zvýšenou odpovědnost z hlediska historického i architektonického. Nedostatky se projevují chybějícími parkovišti, ve Žďáře nad Sázavou i chybějícím infocentrem, v blízkosti poutního kostel. Telč se potýká s jednodenní turistikou, z níž nemá město téměř žádné příjmy.

Návštěvnost památek je stabilní a udržitelná a zcela určitě vede k rozvoji cestovního ruchu v regionu Vysočina.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Seznam literatury

BERÁNEK, J. *Ekonomika cestovního ruchu*. Praha: mag CONSULTING, 2013. ISBN 978-80-86724-46-1.

DROBNÁ, Daniela a Eva MORÁVKOVÁ. *Cestovní ruch pro střední školy a pro veřejnost*. 2. vydání. Praha: Fortuna, 2010. ISBN 978-80-7373-079-6.

HEDBÁVNÝ, Miroslav. *Třebíčské pověsti a zajímavosti*. 2., rozš. vyd. Ilustroval Josef DVOŘÁK. Třebíč: Akcent, 2005. ISBN 80-7268-340-3.

HESKOVÁ, Marie. *Cestovní ruch pro vyšší odborné a vysoké školy*. Praha: Fortuna. 2006. ISBN 80-7168-948-3.

JEŽEK, Jiří a kolektiv. *Regionální rozvoj. Vyd. I.* Plzeň: Západočeská univerzita, 2014. ISBN 978-80-261-0462-9

KOTÍKOVÁ, Halina. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4603-6.

KROB, Miroslav. *Památky UNESCO, Kvarta Praha*, 2007. ISBN 978-80-86326-54-2.

KUČOVÁ, Věra. *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2009. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). ISBN 978-80-87104-52-1.

PALATKOVÁ, Monika, ZICHOVÁ Jitka. *Ekonomika turismu: turismus České republiky*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada. 2013. ISBN 978-80-247-3643-3.

RYGLOVÁ, Kateřina, Michal BURIAN a Ida VAJČNEROVÁ. *Cestovní ruch – podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-4039-3.

VYSTOUPIL, Jiří a Martin ŠAUER. *Základy cestovního ruchu: distanční studijní opora* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4205-2.

MUNDT, Jörn W.: *Einführung in den Tourismus*. Oldenbourg Verlag, München, Wien 2001. ISBN 3486256394

7.2 Seznam internetových zdrojů

347/1997 Sb. Ústavní zákon o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. *Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 2022.-08-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-129>

5plus2, *Biblická hora i klády přes močály*. [online]. [cit. 2022–11-25.]. Dostupné z: <https://www.5plus2.cz/file.aspx?d=18.09.2020&n=PETPLUSDVA&e=DA-PARDUBICE&t=pdf>

Czech Tourism, *Návštěvnost turistických cílů 2021: Kraj Vysočina* [online]. [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: <https://tourdata.cz/data/navstevnost-turisticky-ch-cilu-2021-kraj-vysocina/>

Czech Tourism, *Turistů bylo loni o 71 % víc, méně ale než před pandemií. Nejvíce po Česku cestovali Češi* [online]. [cit. 2023-01-19]. Dostupné z: <https://www.czechtourism.cz/cs-CZ/Novinky/Archiv/2023/02/Turistu-bylo-loni-mezirocne-o-71-vic-mene-ale-nez>

České dědictví UNESCO, *Žďár nad Sázavou – Historie*. [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: <https://www.unesco-czech.cz/zdar-nad-sazavou/historie/>

ČSÚ Český statistický úřad, *Charakteristika regionu Vysočina*. Český statistický úřad. [Online]. [cit. 2022–11-03.] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xj/charakteristika_kraje

ČSÚ, Český statistický úřad, *Cestovní ruch - 4. čtvrtletí 2022* [online]. [cit. 2023-01-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/cestovni-ruch-4-ctvrtleti-2022>

ČSÚ, Český statistický úřad, *Česká republika od roku 1989 v číslech* [online]. [cit. 2023-01-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech-aktualizovano-9122022#10>

ČSÚ, Český statistický úřad, *Demografický vývoj Žďár nad Sázavou*. [Online] [cit. 2022–11-28.] Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=profil-uzemi&uzemiprofil=31548&u=_VUZEMI_43_595209#

ČSÚ, Český statistický úřad, *Hlavní ukazatele národního hospodářství a cestovního ruchu v ČR* [online]. [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=CRUD-TSA-T2&pvoc=&katalog=32813&z=T>

ČSÚ, Český statistický úřad, *Hosté a přenocování v hromadných ubytovacích zřízeních* [online]. [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=31739#katalog=31743>

ČSÚ, Český statistický úřad, *Hrubá přidaná hodnota* [online]. [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hruby_domaci_produk_t_-hdp-

ČSÚ, Český statistický úřad, *Hrubý domácí produkt (HDP) - Metodika* [online]. [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hruby_domaci_produk_t_-hdp-

ČSÚ, Český statistický úřad, *Hrubý domácí produkt* [online]. [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&skupId=4809&filtr=G%7EF M%7EF Z%7EF R%7EF P%7E S%7E U%7E301 null &katalog=30832&pvo=NUCD05&pvo=NUCD05&str=v324#w=>

ČSÚ, Český statistický úřad, *Charakteristika regionu Vysočina*. [Online]. [cit. 2022–11-03.] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xj/charakteristika_kraje

ČSÚ, Český statistický úřad, *Kapacity hromadných ubytovacích zařízení podle kategorie* [online]. [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&katalog=31742&pvo=CRU01&str=v42&c=v3~8_RP2021&u=v42_VUZEMI_100_3107

ČSÚ, Český statistický úřad, *Počet obyvatel v obcích – k 1. 1. 2022*. [cit. 2022-11-02] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-1-1-2022>

ČSÚ, Český statistický úřad, *Počet zaměstnanců a průměrné hrubé měsíční mzdy ruchu* [online]. [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&skupId=855&filtr=G%7EF M%7EF Z%7EF R%7EF P%7E S%7E U%7E301 null &katalog=30852&pvo=MZD01-A&pvo=MZD01-A&evo=v208 !_MZD-LEG3-MZD01_1

ČSÚ, Český statistický úřad, *Podíl nezaměstnaných osob v krajích k 31.1.2023* [online]. [cit. 2023-02-4]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xc/mapa-podil-kraje>

ČSÚ, Český statistický úřad, *Regionální satelitní účet cestovního ruchu*. [online]. [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/rtsa_cr

ČSÚ, Český statistický úřad, *Satelitní účet cestovního ruchu* [online]. [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/satelitni_ucet_cestovniho_ruchu

ČSÚ, Český statistický úřad, *SLDB 2001 – kraj Vysočina - 2001*. [Online] 20. 01. 2022. [cit. 2022–11-03.] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/13-6116-03--2_vyvoj_sidelni_strukury

ČSÚ, Český statistický úřad, *Specifikace regionů* [online]. [cit. 2022-08-17]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/specifikace_regionu

ČSÚ, Český statistický úřad, *Ubytovací zařízení – metodika*. [online]. [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xb/ubytovaci-zarizeni-metodika>

ČSÚ, Český statistický úřad. *Zaměstnanost, nezaměstnanost*. [online]. [cit. 2023-02-4]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xj/zamestnanost-xj>

Economy pedia, *Kraj* [online]. [cit. 2022-08-19]. Dostupné z: <https://cs.economy-pedia.com/11033103-region>

GEOLOGICKÝ PARK Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze, *Členění českého masivu*. [online]. [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://www.parkgeo.cz/mapa.htm>

CHKO – Žďárské vrchy – AOPK ČR, *Chráněna krajinná oblast Žďárské vrchy*. [online]. [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://zdarskevrchy.nature.cz/>

iDnes.cz, *Chataře ve Žďáře ruší pila i auta, pomoci mají protihlukové stěny a val*. [Online] [cit. 2022–11-28.] Dostupné z: https://www.idnes.cz/jihlava/zpravy/hluk-zahrada-chata-zdar-nad-sazavou-vysocina-pila-stiznost.A220512_664443_jihlava-zpravy_mv

iDnes.cz, *Chceme skutečný obchvat, ne průtah městem, žádají lidé ve Žďáře*. [Online] [cit. 2022–11-28.] Dostupné z: https://www.idnes.cz/jihlava/zpravy/doprava-zdar-nad-sazavou-prutah-obchvat-petice.A220701_671955_jihlava-zpravy_evs

iDnes.cz, *Trávu na Zelené hoře spásají berani, skvěle nahradí lidské síly*. [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/jihlava/zpravy/ovce-beran-ponik-trava-paseni-zelena-hora-zdar-nad-sazavou.A220518_665285_jihlava-zpravy_mv

iDNES.cz. *Třebíč prorazila na seznam UNESCO*. [online]. [cit. 2022–11-25.]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/trebic-prorazila-na-seznam-unesco.A030630_124153_domaci_jan

iDnes.cz, *Žďár zná podobu zázemí pod Zelenou horou, stavět se ale jen tak nezačne*. [online]. [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/jihlava/zpravy/architekt-soutez-zelena-hora-vizualizace-zdar-nad-sazavou.A220205_649513_jihlava-zpravy_mv

Koruna Vysočiny, *Výroční zprávy* [online]. [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.korunavysočiny.cz/dokumentace/vyrocní-zpravy>

Kraj Vysočina, *Často kladené otázky*. [online]. [cit.2022-08-19]. Dostupné z: <https://extranet.kr-vysocina.cz/faq/tema/Fond%20Vysoc%C4%8Diny>

Kraj Vysočina. *Vítejte na Vysočině*. [Online] 20. 01. 2022. [cit. 2022–11-03.] Dostupné z: <https://www.kr-vysocina.cz/vitejte-na-vysocine/d-4000086/p1=1205>

Kudy z nudy, *Židovská čtvrť v Třebíči – zapsána na seznam UNESCO*. [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/zidovska-ctvrt-v-trebiči>

Kurzy, *Stát chce zvýšit DPH i v cestovním ruchu. Služby opět zdraží, podnikům hrozí krach*. [online]. [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/zpravy/692775-stat-chce-zvysit-dph-i-v-cestovnim-ruchu-sluzby-opet-zdrazi-podnikum-hrozi-krach/>

LEGIERSKÁ, Yvona. Statistika v cestovním ruchu. Praha: Singular Czech s.r.o., 2007. [online]. [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: http://lenka.tomanova.eu/download/verejna-sprava/Statistika_v_CR.pdf

Ministerstvo práce a sociálních věcí, *Dotační řízení pro rok 2023*. [online]. [cit.2022-08-19]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/dotacni-rizeni-pro-rok-20231>

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR – Regionální politika. *Regionální politika a regionální rozvoj*. [online]. [cit.2022-08-19]. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/cs/ministerstvo/regionalni-rozvoj>

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, *Infostránka IROP 2021-2027*. [online]. [cit.2022-08-19]. Dostupné z: <https://irop.mmr.cz/cs/irop-2021-2027>

Ministerstvo zahraničí a sociálních věcí ČR. *Řídící orgány UNESCO*. [online]. [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/unesco/strucne_o_unesco/organy_unesco.html

Mistopisy.cz, *Žďár nad Sázavou – informační centrum*. [online]. [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/9338/zdar-nad-sazavou/informacni-centrum/>

Mistopisy.cz, *Žďár nad Sázavou*. [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/9338/zdar-nad-sazavou/>

Moravskoslezský deník, *Před 15 lety vznikly v ČR nové kraje. Nejsou novinkou, byly tu už ve 12. století* [online]. [cit. 2022-08-19]. Dostupné z: https://moravskoslezsky.denik.cz/zpravy_region/pred-15-lety-vznikly-v-cr-nove-kraje-nejsou-novinkou-byly-tu-uz-ve-12-stoleti-20160313.html

Oficiální jednotná klasifikace ubytovacích zařízení ČR 2021-2025: *Metodika. HotelStars* [online]. [cit. 2022-08-04]. Dostupné z: <https://www.hotelstars.cz/resources/files/1826-metodika-2021-2025-duben-2021.pdf>

PELLEŠOVÁ, Pavlína, KAJZAR, Patrik. *Ekonomika cestovního ruchu: distanční opora*. [online]. Karviná: Slezská univerzita 2017. [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: https://is.slu.cz/el/opf/zima2020/CVABPECR/um/Pellesova_Kajzar_ECR_opora.pdf

Pražský studentský summit [online]. *UNESCO nemateriální dědictví lidstva*. [cit. 2022-01-12]. Dostupné z: <https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/PSS-Kulturn%C3%AD-a-p%C5%99%C3%ADrodn%C3%AD-sv%C4%9Btov%C3%A9-d%C4%9Bdictv%C3%AD-UNESCO.pdf>

Statistika kultury České republiky, *Návštěvnost památek*. [online]. [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: <https://www.statistikakultury.cz/navstevnost-pamatek/>

ŠAUER, Martin, Jiří VYSTOUPIL. a kol. *Cestovní ruch. Učební text.* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2015. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/econ/soubory/katedry/kres/studijni_texty/cestovni_ruch_ePDF.pdf

Telc.eu, *Název města* [Online] 20. 01. 2022. [cit. 2022–11-25.] Dostupné z: https://www.telc.eu/turista_a_volny_cas/historie/nazev_mesta

Telc.eu, *Telč na seznamu UNESCO.* [Online] 01. 08. 2022. [cit. 2022–11-25.] Dostupné z: https://www.telc.eu/obcan/o_meste/telc_na_seznamu_unesco

Testovací server CDS, *Úvod do problematiky veřejné správy: Rozpočet kraje.* [online]. [cit.2022-08-19]. Dostupné z: <https://turbo.cdv.tul.cz/mod/book/view.php?id=5959&chapterid=6121>

Třebíč, *Třebíč – město památek UNESCO.* [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: <https://www.trebic.cz/trebic-mesto-pamatek-unesco/ms-30090>

Třebíč, *Třebíč – město památek UNESCO.* [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: <https://www.trebic.cz/trebic-mesto-pamatek-unesco/ms-30090>

Turistika.cz, *Třebíč – bazilika sv. Prokopa (památky UNESCO).* [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: <https://www.turistika.cz/mista/trebic-bazilika-sv-prokopa-pamatka-unesco/detail>

UNESCO. *UNESCO* [online]. [cit. 2022-07-25]. Dostupné z: <http://www.unesco-media.in.cz/1-unesco-15/>

UNESCO. *UNESCO in brief.* [online]. [cit. 2022-07-25]. dostupné v AJ z: <https://www.unesco.org/en/brief>

Visit Třebíč, *Stručná historie.* [online]. [cit. 2022–11-25.]. Dostupné z: <https://www.visittrebic.eu/historie-trebice/>

Votoupalová, Alena. *Speciální druhy cestovního ruchu.* [online]. Praha: ČVUT, 2019 [cit. 2022-08-04]. ISBN 978-80-88418-30-6. Dostupné z: <https://www.vovcr.cz/odz/ekon/444/page00.html>

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, *Výbor pro veřejnou správu a regionální rozvoj.* [online]. [cit. 2022-08-20]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=4409>

Vysocina.eu, *Turistické cíle.* [online]. [cit. 2022–11-03]. Dostupné z: <https://www.vysocina.eu/turisticke-cile>

Vysocina.eu, *Historické jádro města Telč (UNESCO).* [online]. [cit. 2022–11-25.]. Dostupné z: <https://www.vysocina.eu/turisticke-cile/1001-historicke-jadro-mesta-telc-svetove-kulturni-dedictvi-unesco>

Vysocina.eu, *Za sportem-Vysocina.eu*. [online]. [cit. 2022-11-27.]. Dostupné z: https://www.vysocina.eu/turisticke-cile/za-sportem?za-sportem%5B%5D=cykloturistika&limit=20&cat_id=99&Itemid_form=&el_name=button

Vysocina Tourism, *Projeďte Vysocinu na koni* [online]. [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.vysocinatourism.cz/pro-media/tiskove-zpravy/533-projedte-vysocinu-na-koni>

Vysocina Tourism, *Výroční zprávy* [online]. [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.vysocinatourism.cz/cinnost-vysocina-tourism/zakladni-informace-o-vysocina-tourism/vyrocni-zpravy>

Vysocina.eu, *Vysocina dětem* [online]. [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.vysocina.eu/temata/vysocina-detem>

Vysocina.eu, *Vysocina sklářská* [online]. [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.vysocina.eu/temata/sklarska>

Zdarns.estarnky, *Stálá expozice ve Žďáře nad Sázavou*. [online]. [cit. 2022-11-27.]. Dostupné z: <https://zdarns.estarnky.cz/clanky/historie-mesta-zdaru.html>

Zdarns.estarnky., *Stručná historie města Žďáru nad Sázavou*. [online]. [cit. 2022-11-27.]. Dostupné z: <https://zdarns.estarnky.cz/clanky/historie-mesta-zdaru.html>

Zelená hora, *Václav Vejmluva*. [online]. [cit. 2022-11-27.]. Dostupné z: <https://zelena-hora.cz/cz/o-zelene-hore/osobnosti-zelene-hory/vaclav-vejmluva>

Zelená hora, *Podněty a příprava stavby*. [online]. [cit. 2022-11-27.]. Dostupné z: <https://zelena-hora.cz/cz/o-zelene-hore/chronologie-dejin-zelene-hory/podnet-a-priprava-stavby>

Zelená hora, *Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře vrácen církvi*. [online]. [cit. 2022-11-27.]. Dostupné z: <https://www.zelena-hora.cz/cz/news/kostel-sv-jana-nepomuckeho-na-zelene-hore-vracen-cirkvi-6>

Žďár nad Sázavou – oficiální stránky města s památkou UNESCO, *Naučná stezka kolem Zelené hory*. [online]. [cit. 2022-11-27.]. Dostupné z: <https://www.zdarns.cz/cestovni-ruch/naucna-stezka-kolem-zelene-hory?fbclid=IwAR3zt7bXPDsZnk5-2JbisiORVoZC33mgMHRMBIaaCr-HM22CiHO-xfN>

Žďár nad Sázavou – oficiální stránky města s památkou UNESCO, *Město a jeho historie*. [online]. [cit. 2022-11-27.]. Dostupné z: <https://www.zdarns.cz/mesto-zdar/mesto-a-jeho-historie>

Žďár nad Sázavou – oficiální stránky města s památkou UNESCO, *Památky*. [online]. [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://www.zdarns.cz/cestovni-ruch/pamatky>

Žďár nad Sázavou. Žďár nad Sázavou – oficiální stránky města s památkou UNESCO, *Kalendář akcí*. [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: <https://www.zdarns.cz/kultura-a-sport/kalendar-akci>

Žďárský průvodce, *Naučnou stezkou severskou přírodou kolem Velkého Dářka*. [online]. [cit. 2022–11-27.]. Dostupné z: <https://www.zdarskypruvodce.cz/naucnou-stezkou-severskou-prirodou-kolem-velkeho-darka/>

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

8.1 Seznam tabulek

TABULKA 1 VÝVOJ CESTOVNÍHO RUCHU V ČESKÉ REPUBLICE PODLE KRAJŮ (HOSTÉ CELKEM – REZIDENTI I NEREZIDENTI)	34
TABULKA 2 NEJNAVŠTĚVOVANĚJŠÍ TURISTICKÉ CÍLE V KRAJI VYSOČINA ZA ROK 2021	43
TABULKA 3 NEJNAVŠTĚVOVANĚJŠÍ TURISTICKÉ CÍLE NA ŽĎÁRSKU ZA ROK 2021	44
TABULKA 4 NÁVŠTĚVNOST PAMÁTEK UNESCO NA VYSOČINĚ.....	45

8.2 Seznam grafů

GRAF 1 VÝVOJ CESTOVNÍHO RUCHU V ČESKÉ REPUBLICE Z HLEDISKA CELKOVÉHO POČTU HOSTŮ (FYZ.OSOB).....	33
GRAF 2 POČET OBYVATEL KRAJE VYSOČINA (FYZ.OSOB)	36
GRAF 3 VÝVOJ POČTU HROMADNÝCH UBYTOVACÍCH ZAŘÍZENÍ V KRAJI VYSOČINA V LETECH 2012–2021.....	40
GRAF 4 HOSTÉ V HROMADNÝCH UBYTOVACÍCH ZAŘÍZENÍ V KRAJI VYSOČINA 2012-2022 (FYZ.OSOB).....	42
GRAF 5 HRUBÁ PŘIDANÁ HODNOTA CESTOVNÍHO RUCHU V REGIONU VYSOČINA 2016–2020	47
GRAF 6 PRŮMĚRNÁ HRUBÁ MĚSÍČNÍ MZDA V KRAJI VYSOČINA 2017-2021	48
GRAF 7 POČET ZAMĚSTNANÝCH A NEZAMĚSTNANÝCH LIDÍ V KRAJI VYSOČINA 2017-2021 (FYZ.OSOB).....	49
GRAF 8 POČET OBYVATEL MĚSTA ŽĎÁR NAD SÁZAVOU (FYZ.OSOB)	57

Přílohy

8.3 Rozhovor s představiteli městských úřadů

1. Jaké možnosti propagace města jako celku využíváte?

TELČ: „Tištěné materiály, online propagace (Facebook, webové stránky města, www.vysocina.eu, ...), propagace v médiích a na billboardech (např. v Praze), nabídka atraktivních akcí pro návštěvníky města, veletrhy (společně s dalšími městy UNESCO a České inspirace).“

TŘEBÍČ: „Město Třebíč využívá celou řadu možností propagace města, například online propagace, offline propagace (inzerce, billboardy, brožury, publikace), reklama v rádiu, video spoty, veletrhy apod.“

ŽDÁR NAD SÁZAVOU: „Tiskové materiály, sociální sítě, mediální servis, účast v destinační společnosti Koruna Vysočiny, placené inzerce, příležitostně rádiové spoty, mediální spolupráce, příležitostně prostřednictvím partnerů účast na veletrzích.“

2. Kolik procent finančních prostředků tvoří náklady na propagaci?

TELČ: „V rámci Odboru kultury a CR odhaduji něco přes 30 %“

TŘEBÍČ: „Z rozpočtu cestovního ruchu jde na propagaci přibližně 30-40 %.“

ŽDÁR NAD SÁZAVOU: „Nelze jednoduše vyčíslit, položka propagace města je cca 1 % z rozpočtu, ale propagaci pro město dělá i destinační společnost + České dědictví UNESCO, takže provozní příspěvky na tyto organizace se tam dají také částečně započítat, navíc o propagaci města se stará i TIC, které má vlastní rozpočet.“

Vedoucí finančního odboru dodává, že: „Výdaje na propagaci města tvoří 0,21 % provozních výdajů města.“

3. Jak/jakými konkrétními způsoby prezentujete památky na seznamu UNESCO?

TELČ: „Vzhledem k tomu, že se jedná o celé historické jádro, platí všechny formy propagace jako při propagaci města. včetně spolupráce s dalšími místy UNESCO.“

TŘEBÍČ: „Každý rok připravujeme propagační kampaň, která zahrnuje různé způsoby propagace památek UNESCO, nejčastěji to je forma online reklamy a tištěné inzerce.“

ŽDÁR NAD SÁZAVOU: „Pro propagaci památek využíváme zmínky v rámci placené mediální spolupráce, pomoc.“

4. Jak podporujete marketing ve městě a jeho přilehlém okolí?

TELČ: „Vzhledem k tomu, že se jedná o celé historické jádro, platí stejné způsoby, jako při propagaci města, včetně spolupráce s dalšími místy UNESCO.“

TŘEBÍČ: „Marketingové kampaně – Poznejte Třebíč! Ochutnejte Třebíč! apod. Marketingovou okolí Třebíče má na starosti destinační kancelář Třebíčsko.“

ŽDÁR NAD SÁZAVOU: „Jsme součástí destinační společnosti Koruna Vysočiny a Českého dědictví UNESCO, naši výkonní pracovníci tedy v rámci se aktivně podílí na aktivitách těchto společností.“

5. Došlo v souvislosti s pandemií COVID-19 a s rostoucí inflací k zániku podnikatelských subjektů, které mají vliv na rozvoj cestovního ruchu ve městě a okolí?

TELČ: „Ano, zanikla především stravovací zařízení.“

TŘEBÍČ: „Po pandemii bohužel některé podnikatelské subjekty svoji činnost ukončily, nejednalo se ale o zásadní počty, které by měly vliv na rozvoj cestovního ruchu ve městě.“

ŽĎÁR NAD SÁZAVOU: „Nejsme si vědomi žádných větších změn, oproti jiným letům.“

6. Lze zjistit, zda zápis památky na seznam UNESCO měl vliv na rozvoj cestovního ruchu? Existují i stinné stránky, spojené se zápisem památky na seznam UNESCO?

TELČ: „Rozvoj cestovního ruchu nastal již po zápisu na seznam UNESCO v roce 1992. UNESCO je značka, kterou je potřeba dobře využít v rámci destinačního managementu. To se dle mého názoru v Telči daří. Stinnou stránkou ve vztahu k cestovnímu ruchu by mohl být vyšší počet asijských návštěvníků, kteří ve městě stráví krátký čas (1 hodinu) a město z nich nemá přínos. Ale není to tak dramatické.“

TŘEBÍČ: „Zápis památek na Seznam UNESCO měl určitě zásadní vliv na rozvoj cestovního ruchu v Třebíči, po roce 2003, došlo k výraznému nárůstu návštěvnosti těchto památek, se kterým souvisel i nárůst poskytovaných služeb v cestovním ruchu.“

ŽĎÁR NAD SÁZAVOU: „Poutní kostel je na seznamu od roku 1994, celkově se za tu dobu výrazně zvedla návštěvnost památky. Do jaké míry na tom má vliv zápis na seznam si netroufám hodnotit. Každopádně díky členství na seznamu památek, k nám ročně přijede několik stovek zahraničních turistů, a v tomto případě si troufám říct, že bez statusu světové památky by nás nejspíš míjeli. Co se týče cestovního ruchu ve Žďáru a okolí, tak na to nemám data, abych mohla na tuto otázku odpovědět. Moje údaje jsou čistě jen o počtu návštěvníků

památky. Jen si dovolím připomenout, že památkou UNESCO je opravdu pouze solitérní objekt, tedy kostel, je zde jiná situace než ve větších celcích jako třeba Praha, Třebíč. Poutní kostel se zatím nepotýká s žádnými výraznými negativy. Snad jen zvýšený počet aut, kolem památky a někdy větší počet odpadků. Osobně si však myslím, že parkoviště, které se nachází v blízkosti by bylo nedostatečné, i kdyby kostel na seznamu nebyl. Samotná návštěvnost není nijak zvlášť vysoká, že bychom ji musely nějakými prostředky snižovat. Naopak v návštěvnosti máme stále ještě rezervy.“

7. Jak rozvoj cestovního ruchu v posledních 5 letech ovlivnil ekonomický rozvoj města a jeho dopad na přilehlé okolí? (Vznik a rozvoj podnikatelských subjektů, vznik nových pracovních příležitostí, bydlení, dopravní obslužnost ve městě...)

TELČ: *„V posledních 5 letech nedošlo k velké změně, pokud nepočítám období covidové pandemie, kde samozřejmě nastal pokles.“*

TŘEBÍČ: *„Rozvoj cestovního ruchu přinesl do města nové a kvalitnější služby (hotely, restaurace, kavárny), s tím souvisí i vznik nových pracovních příležitostí. Na bydlení cestovní ruch vliv neměl.“*

ŽDÁR NAD SÁZAVOU: *„Nelze to asi jednoduše odhadnout, bez hlubší studie, ale žádné radikální změny v posledních pěti letech nezaznamenáváme. Značný vliv na turismus mělo vybudování Muzea nové generace v Zámku Žďár, v roce 2015 a následné aktivity zámku, to je ale samostatná organizace.“*

8. Tvoří příjmy z cestovního ruchu podstatný zdroj financí městského rozpočtu?

TELČ: *„Příjmy z cestovního ruchu netvoří podstatný zdroj městského rozpočtu.“*

TŘEBÍČ: *„Ne, tolik, kolik by mohl, zde máme ještě rezervy.“*

ŽDÁR NAD SÁZAVOU: „Pro město jako celek ne, příjmy z cestovního ruchu má částečné příspěvková organizace Sportis, jako provozovatel rekreačního areálu Pilák, ti však mají vlastní rozpočet.“

Opořád od vedoucího finančního odboru: „Ne, příjmy z cestovního ruchu jsou zanedbatelné, tvoří 0,17 % všech příjmů rozpočtu města.“

9. Využíváte operační program IROP? Pokud ano, v jakých oblastech jste v posledních 5 letech žádali o dotace?

TELČ: „Co se týká IROPU, využíváme dotace v oblasti cestovního ruchu a regionálního rozvoje.“

TŘEBÍČ: „V posledních pěti letech jsme do IROPU podávali následující projekty – doprava; územní plánování; rozvoj; školství; kultura apod.; energetické úspory.“

ŽDÁR NAD SÁZAVOU: „Dotační program IROP využíváme, v roce 2022 například na modernizaci učeben ve 3. a 2. Základní škole, či v oblasti kybernetické bezpečnosti Města Žďár nad Sázavou.“

10. Využíváte i jiných dotačních programů? Jakých a na jaké účely?

TELČ: „Dále využíváme dotačních programů Ministerstva pro místní rozvoj – Státní fond podpory investic, státní fond dopravní infrastruktury. Dále dotace od Národní sportovní agentury, od Operačního programu životního prostředí nebo od Fondu Vysočiny Kraje Vysočina.“

TŘEBÍČ:

„Město Třebíč využívá především dotačních programů z Fondu Vysočiny a Ministerstva pro místní rozvoj ČR, či Ministerstva kultury.“

ŽDÁR NAD SÁZAVOU: „Z jiných dotačních programů využíváme například – Fond Vysočiny, Ministerstvo zemědělství, Ministerstvo kultury, Ministerstvo vnitra...“

8.4 Rozhovor s kastelánkou poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáře nad Sázavou

1. Pořádáte v kostele nějaké speciální akce? Kolikrát ročně?

„Vždy se počet akcí každý rok trochu mění, stejně tak každý rok nemáme vždy stejné akce. K těm tradičním neměnným patří hlavní květnová pouť, krojová pouť (nyní přesunuta na září), noc kostelů, slavnost světla sv. Lucie, výstava betlému... Dále jsou to různé poutě, např. diecézní pouť rodin, pouť zaměstnanců charit, pouť zaměstnanců nemocnic. Také se u nás pořádají koncerty, cca 4-5 ročně.“

2. Kdy je naplánované dokončení rekonstrukce kostela?

„Rekonstrukce kostela skončila v roce 2021, nyní probíhá druhá fáze zaměřená na obnovu ambitu. Tato fáze by měla být ukončena koncem roku 2023. Neznamená to však úplný konec prací, už nyní vytipováváme další „věci“ k opravám. Prostor k vylepšení tu bude asi vždy.“

3. Dostáváte zpětnou vazbu od návštěvníků a pamětníků?

„Zpětnou vazbu od návštěvníků samozřejmě máme, ať už jsou to recenze na Google, maily, zápisy do návštěvní knihy nebo ústní sdělení. Místními obyvateli nebylo ze začátku pozitivně přijato zrušení hřbitova a vykácení lesa. Z vlastních zkušeností bych řekla, že i v dnešní době, víc jak 20 let od zrušení hřbitova a víc než deset let od vykácení, jsou stále ještě místní, kteří tyto změny nepřijaly. Rušení hřbitova bylo ještě víc citlivé téma, rezonující mezi místními i v dnešní době. Mnoho místních stále chodí zapalovat svíčky na původní místa hrobů. Mají "odkrokovanou" vzdálenost, podle které určují původní místo. Věnců a svíček poslední dva roky ubylo, ale stále se ještě objevují, hlavně kolem dušiček, Vánoc... U vykácení lesa jsou

místní o něco smířlivější. Dnes mnoho z nich říká, že jim sice les chybí, ale že pohled na památku je krásný. “

4. Co si myslíte, že by bylo vhodné podniknout, aby se kostel dostal do většího povědomí lidí, a zvýšila se tak jeho návštěvnost?

„Nemyslím si, že o kostele je malé povědomí. Reklama se kostelu díky statusu památky UNESCO dostává veliká. Je prezentován na veletrzích, v mediích máme také velký prostor. U nás je limitující spíš provoz památky. Je to na delší povídání, ale hlavním problémem posledních let se pro nás stává chybějící zázemí památky. Tím, že nemáme žádné návštěvní centrum, je provoz omezen na měsíce duben–říjen. Pro zvýšení návštěvnosti by mu pomohl určitě celoroční provoz. A také je u nás zatím z provozních důvodů možné dělat prohlídky pouze s hodinovými intervaly, pro některé návštěvníky je to odrazující, ale v nejbližší době není možné toto změnit tak, aby nebyla narušena kvalita prohlídek. Velkým faktorem je skutečnost, že se jedná o církevní, a celkem specifickou stavbu, což zmenšuje profil návštěvníka. Chci tím říct, že vzhledem k obsahu prohlídky a charakteru stavby, nebudeme (třeba se pletu) masivně navštěvovanou památkou, která by byla cílovka pro široké spektrum návštěvníků. Jsme spíš úzce profilovaní. To ale rozhodně neznamena, že je to špatně. Ne všechny památky UNESCO musí zažívat to, co v Lednicko-valtickém areálu nebo v Českém Krumlově. “

5. Plánujete nějakou formu užší spolupráce se Zámekem ve Žďáře, v souvislosti s tím, že kostel od Zámku leží v docházkové vzdálenosti?

„Spolupráce se zámekem je jedním z často kladených dotazů, ale není tak lehká, jak by se mohlo na první pohled zdát. Kostel je od roku 2014 v majetku církve, jsme funkční poutní místo a není možné zde pořádat společné akce. Jsme do velké míry limitováni tím, že v sakrálním prostoru není možné dělat vždy to, co v objektu čistě soukromém. Uvedu konkrétní příklady: koncerty odehrávající se v kostele mají striktně vymezený repertoár a liturgická období, kdy se můžou konat; trhy nesmí vůbec do duchovního prostoru vůbec nesmí atd. Jestli byla otázka myšlena spíš na využití prostor, třeba právě zázemí nebo společného prodeje lístků, tak jde o to, že můžete mít sebelepší vztahy se sousedy, ale z hlediska řízení památky a nějakého vedení

ekonomiky, není jednoduché toto spojovat. Jinak vztahy máme přátelské, komunikujeme společně, vzájemně si doporučujeme návštěvníky, ale vedení si necháme raději odděleně.“

6. Přinesl zápis do UNESCOa omezení, a to nejen, co se týká rekonstrukce a restaurování kostela?

„Z pohledu péče o památku zápis na seznam nepřinesl žádnou změnu. Stále jsme památkou s nejvyšší ochranou. Při rekonstrukcích jsem kontrolován památkovým dozorem, jediná změna je v tom, že máme přidělené jiné památkáře. Jednou za rok (od letoška jednou za dva) je odevzdávána monitorovací zpráva pro UNESCO. V ní se hodnotí hlavně zachování světové výjimečnosti památky. Zprávu vyhotovuje památkový ústav, správce památky ji jen potvrzuje nebo připomínkuje. Rekonstrukce je hrazena hlavně z dotací Evropské unie, IROP a finanční podpory města. Provoz kostela z vlastních zdrojů, UNESCO nepřispívá finančně žádným způsobem.“